فاشیزمی دیجیتاڵی، هاوپەیمانی مۆنۆپۆڵی سەرمایە لەگەڵ ئاستەوی تونددەو.. ڕزگار ئاکرەیی

خوێندنەوەیەکی چەپ بۆ مانیفێستی پالانتیر Palantir Technologies

ئەو مانیفێستەی" پالانتیر" باوەی کردووەتەوە نە بەگەنامەیەکی تەکنیکی و نە دیدەکی ئابووریین. بەگەنامەیەکی سیاسی ئاشکرایە کە قەناغێکی نوێ لە ئاستەوی سەرمایەداری دیجیتاڵی ئادگەیەنێت، قەناغێک کە تێیدا وازی لە بانگەشەی بڵایەنی هەناوە و بەیاری داوە خەی ئاشکرا بکات و ڕوخساری تەواوی ئایدیۆڵۆژیای خەی ئاشکرا بکات.
"پالانتیر" حاڵەتێکی جیا نییە لە دیمەنی تەکنۆڵۆژیای جیهانی.
یەکێکە لە چەندین کۆمپانیای گەورەی تەکنۆڵۆژیا کە تەکنۆڵۆژیاکانیان بە سیستەمەکانی سەرکوتکردن و پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ دەفرۆشن و لەلایەن ڕێکخراوە نەودەوەتییەکانی مافەکانی مرۆڤەوە سەرکۆنەی کراوە بەهەی ئەوەی لە دیپەرتکردنەوەی زەرملە و چاودێری بەکۆمەڵ و چەوساندنەوەی بەرهەستکاران.
لە هەمووی خراپتر ئەوەیە کە ئاپەرتە بەگەنامەکان هاوبەشییەکی ئاستەوخەی نەوان ئەم کۆمپانیایە دەردەخەن لەگەڵ کۆمپانیاکانی تری تەکنۆڵۆژیای ئەژئاوایی وەک گووگڵ و ئەمازۆن و مایکرۆسۆفت و سوپای ئیسرائیل کە داتا و سیستەمی ئامانج دابین دەکەن کە لە ئەپڕاسیۆنە سەربازییەکاندا بەکارهاتوون. لەم ڕووەوە، لە ناوەندا جیاوازی نییە لەگەڵ کۆمپانیا گەورەکانی تری سەرمایەداری دیجیتاڵی کە هەمان شت بە شێوەی جیاواز و پلەی جیاوازی کراویی ئەنجام دەدەن.
ئەم ئاگایاندنەکی چینایەتییە بە پرۆژەیەک بۆ هاوپەیمانییەکی فاشیستی دیجیتاڵی کە تەنها پشت بە تووندوتیژی تەقلیدی نابەستێت، بەڵکو پشت بە چاودێری و سەرکوتکردنی دیجیتاڵی و شیکردنەوەی داتا و زیرەکی دەستکرد و دەستکاریکردنی ئای گشتی و سەرکوتکردنی ناڕازایی لە ڕێگەی شێوازێکی هەستپێنەکراو بەئام کاریگەری قووڵەوە دەبەستێت. هاوپەیمانێتییەک کە تاوانەکانی لە بازنەی نوخبەدا و ئەفیسی کۆمپانیاکان نامێننەوە، بەڵکو گەیشتووەتە پانەکانی جەنگ و جەستەی خەڵکی مەدەنی دەگرێتەوە، کە ئەمڕۆ بە ڕوونترین شێوە لە ترەمپیزم

و هاوپەیمانێتییەکانیدا و تاوانکانی و جەنگە شاراوەکانی بەرجەستە کراوە.

لە دڵی سیلیکۆنەوە بۆ کەشکی سپی: هاوپەیمانی ئەرگانیک

بە تێگەیشتن لە مانیفێستی پالانتیر لە دەرەوەی چوارچێوەی دابەشکاری، دەبێت وێنای ئەو هاوپەیمانییە بهێنینەوە کە لەم چەند ساڵەی دواییدا لەنێوان بەشێک لە نوخبەی تەکنەلۆژیا و پێشڕەوی ئاستێوی ناسیونالیستی تونددا دروست بووە. پیتەر ثیل، دامەزرێنەری پالانتیر و گرنگترین سەرمایەداری پیشەی سیاسی ترەمپ، تەنها بازرگانێک نییە کە پشتگیری کاندیدێکی سیاسی بکات.

ئەو ئەو عەقڵە ئایدیۆلۆژییە کە لۆژیکی سیاسی خۆی بە ئەم پێشڕەوە دابین دەکات، ئەو کەسەی کە دیموکراسی لیبرال نوێنەرایەتی هەیە وەک بەربەستێک بە پێشڕەوی نوخبەی تەکنۆکرات دەبینێت، و بە ئاشکرا ڕایگەیاندووە کە سەرمایەداری و دیموکراسی لیبرال تەقلیدی ناگونجێن. ئەم هاوپەیمانێتییە هێکەوت نییە، و هیچ یەکتربڕێک نییە. ئەمە لێکنزیکبوونەوەیەکی بابەتییە لە نێوان دوو پێشڕەوە کە یەک ئامانجیان هاوبەشە: چەکردنەوەی دەسەڵات لە دەستی ئەلیگارشی دارایی و سیاسی کە بەوای وایە "مافێکی سروشتی" هەیە بە بەرەوبردنی کەمەگاکانی خۆی و ئەوانی تر.

ئەم هاوپەیمانێتییە ئەمە دەربینی دامەزراوەیی خۆی لە بزووتنەوەی خێراکردنی تەکنەلۆژیا دەبینێتەوە کە ئیلۆن مەسک، جێف بیزۆس، مارک زوکەربەرگ و ئەوانی تر لەخۆ دەگرێت، کە بە شێوەیەکی هەماهەنگی لەگەڵ ئیدارەی دووەمی ترەمپ دەستیان کردووە بە جووڵە. ئەوەی یەکیان دەخات هێکخستنی تەواوی ئایدیۆلۆژیا نییە. ئەوەی یەکیان دەخات پەگەی چینایەتی و بەرژەوەندی هاوبەشە: نەهێشتنی هەر کۆتوبەندێکی یاسایی یان دیموکراسی کە توانایان بە کۆکەبوون، زاڵبوون و فراوانکردنی کۆنتڕۆڵ سنووردار بکات.

مانیفێستی 22 خاڵی: خوێندنەوەی ناوەندگەی پالانتیر

"پالانتیر" پوختەیەکی کتێبی "کۆماری تەکنەلۆژیا" ی بەرەوبەری جێبەجێکارێکی بەاوکردەوە کە لە نێو بەشداری فراوانی جیهان و تەکنۆیی سیاسی زیادبوو. بەڵام تووڕەیی نابێت تەنها بە کاردانەوەی سەرزداری ئازی بێت، چونکە مانیفێستێک لە ناوەرۆکی خۆیدا نەخشەڕێگایەکی چینایەتییە کە شایەنی خوێندنەوەیەکی چڕپی ورد و قوووڵتر لە تووڕەیی.

مانیفێستێکە 22 خاڵ لەخۆ دەگرێت کە بە وردی تەلارسازی بۆ ئەنقەست دروستکراون، نەک بە هەڕەمەکی. هەندێک خاڵ لە ئاستدا میانەو و

مرۆڤانە دەردەکەون، وەک داواکردن بۆ لێبوردەیی بەرامبەر سیاسەتمەداران لە ژیانی تایبەتییاندا، یان دژی دەخشی بۆ شکستی کابەر.
ئەم خاڵانە نە بەتاوان و نە هەڵوەشێنەوەی ژمێردراون بۆ بردنەوەی خولێکی دووەم و بەخشینی وێنەیەکی هاوسەنگ بە مانیفێستەکە پێش ئەوەی هەوڵسارى ڕاستەقینەی خەڵکی دەربخات ئەمە ئەو شتەیە کە تۆژینەوەکانی ئایدۆلۆژی پێی دەڵێن پەکهاتەی هێزاماندی دروستکراو: بەڵگەی زمانەوانی دەدرێت کە دەنگەکی گونجاو بێت بۆ ئەوەی یارمەتیت بدات ژمارەکە قووت بدەیت. کەواتە ئەوەی لە مانیفێستەکەدا ئایدۆلۆژیکی دەردەکەوێت بەڵگەی هاوسەنگییەکە نییە، بەڵکو بەڵگەی زیادەیە لەسەر فێبازیی.
هەموو ئەم خاڵانە وەک پێردێک بەکاردەهێنرێن بۆ بەرەوپێشبردنی ئەجێندایەکی ئایدۆلۆژیای گشتگیر کە هەموو ئەم نیگەرانیانە بۆ پێژەی سەربازیسازی، زاڵبوون و پڵەبەندی شارستانییەوە دەبەستێتەوە. بەیە تیشک دەخەمە سەر ئەو خاڵانەی کە زۆرترین چینایەتی و ناوەڕۆکی ئایدیۆلۆژیای هاستەقینەی ئەم پێژەیە دەردەخەن، لە هەمان کاتدا ئاماژە بە چەمکەکانی تری ناو جێستەی دەقەکە دەکەم.
خاڵی یەکەم جێخت لەوە دەکاتەوە کە "نوخبەی ئەندازیاری دەڵێی سیلیکۆن لە هەووی ئەخلاقییەوە پابەندن بە بەشداریکردن لە بەرگری لە نەتەوەکە." ئەم چوارچێوە ئەخلاقییە بەتاوان نییە. کاتێک گرێبەستی سەربازی و ئەمنی وەک "ئەرکێکی ئەخلاقی" پێشکەش دەکرێت، فشاری کەمپاینەتی دەبێتە میکانیزمێک بۆ ناچارکردنی ئەندازیاران و پڕۆگرامسازان بۆ خزمەتکردنی میکانیزمی جەنگ و سەرکوتکردن، و هەموو دەنگێکی نازی لەناو کەمپانیاکانی تەکنەلۆژیا بۆ ناوی "نیشتمانپەروەری" بێدەنگ دەکرێت. ئەمە گەینی ویژدانی تاکەکەس بۆ کایەک لە خزمەتی دەوڵەتی سەربازی و ئەمنی و دامەزراوە سەرکوتکەر و چاودێریکانی.
خاڵی دووەم داوای "یاخیبوون لە ستەمی ئەپێکەیشنکان" دەکات، واتە هەڵوەشاندنەوەی تەکنەلۆژیای بەکاربەر لە بەرژەوەندی سیستەمی ئاسایش و سەربازی قووتر. ئەمە هەڵخزێک نییە لە سەرمایەداری بەکاربەر وەک دەردەکەوێت. ئەمە بانگەوازێکە بۆ ئاراستەکردنی توانای تەکنەلۆژیا بەرەو ئامانجی جەنگ و چاودێری نێک بازاڕی خۆشی.
خاڵی پێنجەم دەڵێت "پرسیارەکە ئەوە نییە کە ئایا چەکی AI دروست دەکرێت یان نا. پرسیارەکە ئەوەیە کە دروستیان دەکات." ئامانجی ئەم لێژیکە داخراو بە نەهێشتنی هەر مشتومڕێکی هەڵوەشاندنەوەی تەکنەلۆژیای سەربازی لە هەگەکانیەوە. کاتێک هەڵبژاردن وەک "ئەمە

یان دوژمن" دادەنرێت، ئەگەری وتنی "نەخێر بە چەک" دەستەوە. ئەمە هەمان لۆژیکە کە لایەن ئیدارەکانی جەنگی ساردەوە بەکاردەهێنرێت بۆ بەدەنگکردنی بزووتنەوەی ئاشتی و سنووردارکردنی ئەکخراوە چەپەکان، و لێرەدا بۆ بەرگی دیجیتالی دەگەڕێتەوە.

خاڵی شەشەم داوا دەکات کە خزمەتی نیشتمانی ئەرکێکی جیهانی بێت و داوای پەداچوونەوە بە سەربازی خۆبەخش بکات لە بەرژەوەندی سەربازی زۆرەملێ. ئەم داواکارییە هۆکاری فاشیستی کلاسیکی مانیفێستەکە دەردەخات: کاتێک دەوڵەت ئامادەیی خۆبەخشانە بۆ بەشداریکردن لە جەنگەکانی بەرهەم نەهێنێت، پەنا دەباتە بەر زۆرداری دامەزراوەیی و پێی دەڵێت "بەرپرسیارێتی هاوبەش". لە هەمووی هاوونتر ئەوەیە کە ئەو کەمپانیایەی داوا لە گەنجان دەکات ژیانی خۆیان پێشکەش بکەن بە بەرگری لە ئەژئاوا لە هەمان کاتدا ملیارەها دۆلار لە گرێبەستەکانی جەنگ بەدەست دەهێنێت کە تیایدا ئەو گەنجانە دەمرن. ئەرک بە هەمووان، قازانج بە کەمێک.

خاڵی حەفدە جەخت لەوە دەکاتەوە کە "دەڵێی سیلیکۆن دەبێت هەبێت لە چارەسەرکردنی تاوانی توندوتیژی." ئەم پێشنیارە لە هاوتەریبدا پراگماتیک دەردەکەوێت، بەڵام لە ناوەڕۆکدا فراوانکردنی دەستاتەکانی کەمپانیاکانی ئاسایشی تایبەتە بە تێپەڕاندنی هێڵی دەوڵەت و گەیەنی بە هێزێکی سەربەخۆی کۆنتڕۆڵی کەمڵایەتی، کە بە لۆژیکی قازانج کار دەکات نەک لۆژیکی یاسا و دادوەری سەربەخۆ و لێپرسینەوەی دیموکراتی.

خاڵی بیست داوای "بەرگری لە بەرهەستی بەربڵاوی باوەڕی ئایینی" دەکات. ئەم خاڵە لە بەرگرییەکی ئاستەقینە لە ئازادی بیروباوەڕ و سەرچاوە ناگرێت. ئەمە بڵاوکردنەوەی هەڵپەرستانەی گوتاری ئایینییە بە بنیاتنانی هاوپەیمانییەکی ئایدیۆلۆژی لەگەڵ تۆزمە کۆنسێرڤاتیف و ئاینییەکان کە زێر ئامادەن بە جووڵەکردن لە پشت پرۆژەکانی جەنگ. مێژوو فەرمان دەکات کە هەموو پڕۆژەیەکی فاشیستی پەیوەستی بە هاوپەیمانی لەگەڵ دامەزراوە ئاینییەکان هەبووە بە بەخشینی کارەکتەرێکی پیرۆز بە تووندوتیژی، ئەمەش ئەو خاڵەیە کە ئەم خاڵە لە ژێر پەردەی "ئازادی باوەڕ" بەدوای خۆیدا دەگەڕێت.

خاڵی بیست و یەک ئاشکراترین هەڕەندی ئایدیۆلۆژیای قووڵ، کاتێک ئایدگەیەنێت کە "هەندێک کەلتوور پێشکەوتنی گرنگیان بەرهەمهێناوە لە کاتێکدا هەندێکی تر ناچالاک و دواکەوتووانە دەمێننەوە." ئەم ڕستەیە بیرۆای کەلتووری تێپەڕین نییە. ئەمە بناغەی تیۆری پەگەزپەرستی کۆلۆنیالی شارستانییە کە زاڵبوون و داگیرکردن و کوشتنی گەلان لە ژێر پەردەی "بەرەوپێبردنی عەقڵانی شارستانیەت" پاساو دەدات.

ئەم لێژیکە لە بنەڕەتدا جیاوازی نییە لەگەڵ "باری پیاوی سپی" کە لە سەدەکانی پێشوودا کۆلۆنیالیزمی پاساو دەدا، و ئەمڕۆش بە زمانی ئەلگۆریتمی و داتای گەورە بڕەهەم دەهێنرێتەوە. ئەوەی کە مەترسیدارتر دەکات لە پێشینەکەی ئەوەیە کە پێویستی بە هیچ هێزێکی داگیرکەری دیار نییە. داتابەیسێک و ئەلگۆریتمی ئامانج بەسە.

ترەمپیزم وەک سیستەمێک نەک وەک کەسێک

هەڵەی باو ئەوەیە کە ترەمپیزم بە کەسایەتی دۆناڵد ترەمپ کەم بکرێتەوە. ترەمپیزم پرۆژەیەکی چینایەتی گشتگیرە کە سەرمایەی دارایی نێتۆیی و ناسیۆنالیزمی شۆڤێنی و دوژمنایەتی بڕامبەر کۆچبەران و کەمایەتییەکان تێکەڵ دەکات. لە ناوەڕۆکدا دەربڕینی قێرانی سەرمایەداریی کاتێک چیتر ناتوانێت وەهمی لیبرالی بە بینەرەکانی بڕەهەم بهێنێت، بەڵکە پەنا دەباتە بەر گوتاری ناسیونالیستی شۆڤانگەز بە ئەوەی سەرنج لە دژایەتییە چینایەتییە ڕاستەقینەکان لابدات. ئەوەی مانیفێستی پالانتیر دەیکات بەستنەوەی سەرمایەی مۆنۆپۆلی دیجیتاڵییە بەم پڕۆژەیە و دابینکردنی ئامرازی تەکنەلۆژیای پێویست بۆ گەینی لە گوتاری سیاسی هەبژاردنەوە بە سیستەمێکی ڕاستەقینەی کۆنتڕۆڵ.

هاوکاری بەگژنامەیی نێوان پالانتیر و دەسەڵاتدارانی کۆچبەران و دژگا ئەمنییەکان لە بەدواداچوون و دیپۆرتکردنەوەی کۆچبەران نموونەیەکی پراکتیکی ئەم هاوپەیمانتییە. تەکنەلۆژیا لێرە بە خزمەتکردنی ئاسایش بە هیچ مانایەکی بڵاین بەکار ناهێنرێت. بە جێبەجێکردنی سیاسەتی سەرکوتکەر و ڕەگەزپەرستی بە کارایی بەرز بەکار دەهێنرێت. ئامرازی دیجیتاڵی سەرکوتکردن خێراتر و وردتر دەکات و کەمتر پێویستی بە پاساوی گشتی هەیە.

دەربەگایەتی دیجیتاڵی و قۆناغی فاشیستی

وەک پێشتر لە شیکردنەوەکانم بە سەرمایەداری دیجیتاڵی باسی ئەوەم کرد، ئەمە لە قۆناغی پێشکەوتووی دەربەگایەتی دیجیتاڵیدا دەژین، کە تیایدا کەمپانیا گەورەکان ژێرخانی دیجیتاڵی قەرخ دەکەن و مەرجەکانیان بەسەر بەکارهێنراندا دەسەپێنن، هەروەک چۆن دەربەگەکان سەردەمێک زەویان قەرخ دەکرد و جوتیارانیان کۆنتڕۆڵ دەکرد. ئەوەی مانیفێستی پالانتیر دەریدەخات ئەوەیە کە ئەم دەربەگایەتی دیجیتاڵییە ئێستا دەچێتە قۆناغی فاشیستی خۆیەوە، ئەو قۆناغەی کە سەرمایە چیتر خۆی بە چەوساندنەوەی ئابووری بەدەنگ ئازی ناکات بەڵکو بەرەو جۆرە و کۆنتڕۆڵی سیاسی و ئایدەلۆژیای ئاشکرا دەڕوات بە پاراستنی سیستەمێکی لە هەر هەڕەشەیەک.

لە ژێر سەرمایەداری دیجیتاڵیدا، چیتر تەنها کرێکارانی دەستی و هۆشەبیری تەقلیدی نین کە قوربانی چەوساندنەوەن. هەموو بەکارهێنەرێک داتای هەژانە بەرهەم دەهێنێت کە دەگەڕێت بە ماددەی خاو بۆ بەرهەمهێنانی بەهای زیادە بۆ قازانجووکردنەوە.
کۆمپانیا دیجیتاڵ لە سیستەمێکدا کار دەکەن کە خاوەنیان نییە و لەژێر یاسادان کە هیچ کاریگەرییەکی ڕاستەقینەیان بەسەردا نییە. ئەوەی مانیفێستەکە بۆ ئێمە وێنایە زیاد دەکات سەربازییە: هەمان ئەو سیستەمە چەوسێنەرانە ئێستا ئاراستەی چوارچێوەی مۆشکی مرۆڤ و جەنگ و سەرکوتکردنی ناڕەزایی و بەزێر دووخستنەوە و بەدەستهێنانی سیستەمکانی کۆنترۆڵی ئەمنی دەکەن.

ئەلگۆریتمکانی مەرگ
ناکرێت مانیفێستەکە بە جیا بخوێنرێتەوە لەوەی کە لە جەنگە هاوچەرخەکاندا ڕوودەدات. ڕاپۆرتە بەدگۆکراوەکان ئاشکرایان کردووە کە پالانتیر هاوبەشی ستراتیژی لەگەڵ سوپا و دامەزراوە ئەمنییەکان دامەزراندووە بۆ دروستکردنی داتابەیسی ئامانج کە لە ئێپراسیۆنە سەربازییەکاندا بەکاردەهێرێت. ئێمە ئەگەرێکی تیری نییە. ئێمە کردارێکی هەژانەی دەکەینەمێنتکراوە: ئەلگۆریتمکان ژیانی مرۆڤ دەگەڕێن بە خاڵی داتا و خاڵکانی داتا بۆ ئامانجی سەربازی.
لە فەلەستین، ڕاپۆرتی هەژنامەوانی و لێکۆڵینەوە بەدگۆی بەکارهێنانی سیستەمی زیرەکی دەستکرد بۆ دروستکردنی لیستی ئامانج تۆمار کردووە کە بووە هۆی کەمکۆژی خەڵکی مەدەنی لە غەزە. لە ڤەنزوێلا، ئێران و وڵاتانی تر کە واشنتن بە "هەڕەشە" پێڵێن دەکات، سیستەمی چاودێری و داتا بەکاردەهێرێت بۆ پاپشتیکردنی میلیتاریزم و دەستدرێژی و جەنگ کە پشێلکردنی یاسای نێودەوڵەتی بێت.
ئەوەی کۆمپانیاکە پێی دەڵێت "سیستەمی ئامانجی زیرەک" لە پراکتیکدا ئامرازێکە بۆ بەدەوەبردنی کوشتن بە کاریگەری پیشەسازی. کوشتن چیتر پێویستی بە بڕیارێکی مرۆڤی بەرپرسیارانە نییە. پێویستی بە ئەلگۆریتمێک و داتای پێویست و گۆپی سۆز هەیە لە دەزگایەک کە هیچ لێپرسینەوەیەکی دیموکراتی نییە. ئێمە کارپێکردنی مەیدانی ئەو شتەیە کە مانیفێستەکە پێی دەڵێت "توانای بڕیاردان لە کاتی ڕاستەقینە"دا، کە بڕیاری کوشتن دەستبەجێ لە سیستەمە تەکنیکییە داخراوەکاندا دەدرێت.
لە هەمووی گرنگتر لەم چوارچێوەیەدا، بەکارهێنانی ئەم سیستەمانە ناتوانێ لەو گوتارە جیا بکرێتەوە کە پاساو بە پاڵنەرەکانی تەواوی کەمپەینگاکان وەک دواکەوتووبان هەڕەشە دەکات. تاوانێک بە بەمبەکە

دەست پێناکات. بە پێلەنکردن دەست پێدەکات. کاتێک هەموو کەمەندگاکان وەک هێڵکاری پێناسە دەکرێن، کوشتن و بڕیارمانجگرتنی هاووڵاتیانی مەدەنی دەبێتە "بەرپرسیارێتی ئاسایش" نێک تاوانێک کە دەبێت ئینجامدەرانی لێپرسینەوەیان لەگەڵدا بکرێت.

وەهمی بەڵایەنی تەکنەلۆژیا، چاودێری خود و سەرکوتی دیجیتاڵی وەک ئامرازی کۆنترۆڵ

مەترسی ئەو مەدەلەی کە "پالانتیر" دروستی دەکات تەنها لە بەکارهێنانی سەربازی ئاستوخێی نییە. لەوەش مەترسیدارتر ئەوەیە کە دەتوانرێت بە "کەمەندگای چاودێری" وەسف بکرێت، کاتێک کۆنترۆڵ دەبێتە ناوخێیی نێک دەرەکی. کاتێک تاک دەزانێت لە هەموو ساتێکدا چاودێری دەکرێت و هەست دەکات هەموو کارلێکێکی دیجیتاڵی تۆمار دەکرێت و شیدەکرێتەوە، دەست دەکات بە سڕپاندنی چاودێری بەسەر خێیدا.

ئەوان قسەی خێیان دەگۆڕن، خێیان لە بابەتە هەستیارەکان دوور دەخەنەوە، خێیان لە بیروبۆچوونە ناڕازیە ئادیکاڵەکان دوور دەخەنەوە. ئەم چاودێری خۆبەخشانە بزووتنەوە چەپ و پێشکەوتووخواز و ڕەکخراوە کرێکارییەکان لە ناوەوە سنووردار دەکات و لاواز دەکات، بەبێ ئەوەی پێویست بە دەستگیرکردن یان سنووردارکردنی ئاستوخە بکات.

بانگەوازی مانیفێستەکە بە "تێگەیشتنی قوول لە هەسوکەوتی مرۆڤ" وەک مەرجێک بە ئاسایش لە ئاستیدا بانگەوازکە بە بنیاتنانی سیستەمێکی گشتگیر بە تێکدانی چالاکی سیاسی بکەمەڵ پێش ئەوەی سەرهەڵبدات. پێشبینیکردنی هەسوکەوتی ناڕازایی دەربڕین و هەوشاندنەوەی پێش ئەوەی ببێتە بزووتنەوەیەکی ڕەکخراو ئەو خەونەیە کە دەزگا ئەمنییەکان لەماوەی بەدوایدا دەڕان و تەکنەلۆژیای پالانتیر بۆیو بەدیهێنانی نزیک دەبێتەوە.

یەکێک لە دیارترین میکانیزمە ئایدیەلۆژییەکانی مانیفێستەکە پشتبەستنە بە لۆژیکی بیاری داخراو . "بەڵایەنی تەکنەلۆژیا نابێت"، "پرسیارەکە ئەوە نییە کە ئایا چەکی AI دروست دەکرێت یان نا"، "دیموکراسیەکان ناتوانن تەنها پشت بە وتاری ئەخلاقی ببەستن." ئامانجی ئەم بۆچوونە گۆڕینی هەڵبژاردنە سیاسیەکانە بە ئاستیەکی سروشتی و نەهێشتنی هەر پرسیارێک لە سروشتی سیستەمی ئێستا لە بواری مشتومڕی ڕەوا. ئەمە هەمان ئەو بۆچوونەیە کە نیولیبراڵەکان بەکاری دەهێنن کاتێک لە ساڵانی 1990 دا ئایانگەیاند "سەرمایەداری کۆتایی مێژووە". ئێستا هەمان لۆژیکا لە فەرمولەی ئاسایشدا دەگۆڕێتەوە: هیچ هەڵبژاردنێک نییە جگە لە سەربازیکردنی دیجیتاڵی.

ئەم دیترمینیزمە وەسفکی بڵایەنی واقیع نییە. تاکتیکە بۆ بەتاکەکردنەوەی سیاسەت لە ناوەڕۆکەکەی. کاتێک دەنیا بوویت کە هیچ جگرەوەیەک نییە، واز لە گەڕان بەدوای یەکەکیان دەهێنیت. ئەمەش ئامانجی سەرەکی ئەم زمانەیە.

ئەنتەرناتیڤی چەپ: پرسی خاوەندارێتی و کەنتەڵی بەکەمەوە

مانیفێستەکەی پالانتیر تەنها بەگەنامەیەکی کەمپانیایەکی تەکنەلۆژیا نییە کە هەوێستەکانی ئادگەیەنێت. ئەمە زەنگێکی ئاگادارکردنەوەیە کە هێزە پێشکەوتووەکان دەبێت بە هوونی بیبیستن: شەڕ لەسەر داهاتووی تەکنەلۆژیا چیتر لە پشت پەردەوە خەڵی ناشارێتەوە. ئەو هەنگاوی ناوە بە کراوە، بەبێ شەرم خەڵی ئادگەیەنێت. ئەوانەی لە تەگەیشتن لەم گەڕانکارییە دوادکەون، چوونە ژوورەوەیان بە ناو یەکلاکەرەوەترین گەڕەپانی خەبات لەم سەدەیەدا دوادخەن.

پرسیاری بنەڕەتی ئەوە نییە کە تەکنەلۆژیا چۆن بەکار دەهێنرێت. ئەوە ئەوەیە کە کێ خاوەنیەتی و ئامانجکانی دیاری دەکات. تەکنەلۆژیا نابەتە ئامرازی ئازادی تا ئەو کاتەی لە دەستی مەنپەلی دیجیتاڵی هاوپەیمان لەگەڵ پرۆژەکانی ئاست و جەنگ و سەرکوتکردندا بمێنێتەوە. هەر گفتوگۆیەکی جددی دەبێت لە پەویستی خاوەندارێتی کەمەڵایەتی لە ژێرخانی دیجیتاڵی و لە خستنەژێر ئەلگۆریتمی و زیرەکی دەستکرد دەست پێبکات بە چاودێری دیموکراتی ئاستەقینە کە نوێنەرایەتی بەرژەوەندییەکانی جەماوەری کرێکار دەکات نەک نوخبەی قەرخکار.

ئەم پەویستی بە هێزە چەپەکان، پێشکەوتووخوازان و مافەکانی مرۆڤ هەیە کە بە جددی لەگەڵ گەڕەپانی تەکنەلۆژیا وەک بوارێکی گرنگی خەباتی چینایەتی تەکەڵ ببن. بەرهەمهێنانی ڕەخنەی فیکری، هەرچەندە گرنگ بێت، بەس نییە بەبێ بنیاتنانی بەدیلی تەکنەلۆژیای ئاستەقینە لە ڕەگەی هەماهەنگی و کاری هاوبەش لە ڕەگەی نەودەوەتی دیجیتاڵی: پلاتفۆرمە کەمەڵایەتیەکان ئازاد لە قەرخکاری و سنووردارکردن و سەرکوتکردن. ئامرازکانی گەڕان کە ڕەز لە تایبەتمەندی هەموو بەکارهێنەران دەگرن. سیستەمکانی زیرەکی دەستکرد بە شێوەیەکی دیموکراتی و شەفاف بەڕێوە دەبرێن. و ئەپلیکەیشنی دیجیتاڵی تر. ئامانە پڕۆژەی ئابواردنی داهاتوو نین. پەویستیەکی ستراتیژی بەپەلەن بە هەر پڕۆژەیەکی جددی ئازادیخوازی.

زیادکردنی پەویست: داماڵینی تەکنەلۆژیا وەک پێشمەرجێک

دروستکردنی بەدیل بەتەنها بەس نییە مەگەر لەگەڵ هەڵمەتێکی

ەکخراو بە داماڵینی ئەم قەرخکارانە لە چەکی تەکنەلۆژیا. لەردا پەیوستە ئاماژە بەوە بکرێت کە "پالانتیر" حاڵەتێکی نائاسایی یان نائاسایی نییە لە دیمانەی تەکنەلۆژیادا. ئەمە ڕوونترین و بوێرانەترین دەربڕینی ئەو شتانەیە کە زەربەی کەمپانیاکانی تر بە بەدەنگییەکی گەورەتر و وتارێکی نەرمتر پێیدەوی دەکەن. ئەوەی وای لەدەکات سەرنج بخاتە خاڵی سەرنج لەم شیکردنەوەیەدا ئەوەیە کە ئەو شتانەی ئاشکرا کرد کە کەسانی تر ڕاهاتوون بیشارنەوە، نەک ئەوەی کە لە ناوەڕۆکدا جیاوازی لەوان هەیە. سیستەمەکە یەکەکە. تاکە جیاوازی پلەی ڕاشکاوییە.

هەروەک چۆن بزووتنەوە کرێکارییە مڕۆوییەکان هەوڵی داماڵینی سەرمایەی کارگە و کۆگاکانیان دا، ئەمڕۆش خەباتێکی هاوشێوە پەیوستە بە دەرهێنانی ئاڵگۆریتمی کوشندە، سیستەمە ئامانجەکان و چاودێری بکەمەڵە لە چنگی ئەم کەمپانیایانە بکەمەڵە.

ئەم ململانێیە چەندین شێوەی هەیە: بایکۆتکردنی خزمەتگوزارییەکانیان، ئاشکراکردنی گرێبەستە نهێنییەکانیان لەگەڵ حکومەتەکان، دادگایی کردنی بەڕێوبەرەکانیان لەبەردەم دادگای نێودەوڵەتی بە تۆمەتی بڵشداریکردن لە تاوانەکانی جەنگ، و فشار خستنە سەر دامەزراوە گشتییەکان بۆ پچڕاندنی پەیوەندییەکانیان لەگەڵ ئەم کەمپانیایانە. هەر گرێبەستێکی حکومەت لەگەڵ ئەم سیستەمە پارەی ڕاستەوخۆی ئامێری کوشتن و دیپۆرتکردنەوەیە. وەستاندنی ئەم لەشاوە دارایییە هێڵی یەکەمی ڕووبەڕووبوونەوەیە.

ئەم هەڵگایە بەبێ کارکردن لە هەردوو ئاستی یاسادانانی ناوخۆیی و نێودەوڵەتیدا تەواو ناکرێت. لەسەر ئاستی ناوخۆیی، دەبێت فشار بخرێتە سەر یاسای توند کە کەمپانیاکانی تەکنەلۆژیای ئاسایش ناچار بکات شەفافیەتی تەواو لە گرێبەستەکانیان لەگەڵ حکومەتەکان بپارێزن، بەکارهێنانی سیستەمی زیرەکی دەستکرد لە ئامانج سەربازییەکاندا لە دژەوەی هەر چاودێرییەکی دادوەری سەربەخۆ بە تاوان ناساندن.

لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی، دەبێت کار بکرێت بۆ ملکەچی ئەو کەمپانیایانە بۆ پەیماننامە نێودەوڵەتییەکانی مافەکانی مرۆڤ، بەتایبەتی پەیماننامەی جنێف کە قەدەغەکردنی ئامانج کەسییەکانی مەدەنی و پەیماننامەی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ پاراستنی زانیارییە کەسییەکان و ڕێنماییەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ بازرگانی و مافەکانی مرۆڤ. کەمپانیایەک کە داتابەیسی ئامانج لە ناوچەکانی جەنگ دروست دەکات ڕەگەز نادرێت لە دژەوەی ئەم چوارچێوە یاساییە کار بکات و ئاگەر وابکات ئەوا ئەو حکومەتانەی گرێبەستی لەگەڵدا دەکەن بەرپرسیارێتی تاوانکاری هاوبەشیان لە ئەستۆ گرتووە. ئەمە

داواکارییەکی ئیفڕەمیستی خۆشگوزەرانی نییە. ئەمە کەمترین داوایە لەلایەن مرۆڤایەتی یاسا لە هووبووونەوەی نامرۆڤانەی ئەلگۆریتمەکە.

زیادکردنی دووەم: ئاشکراکردنی بەدەنگی کرێکاران لە دژی مانیفێستۆکەدا

ئەوەی لە مانیفێستۆکەی پالانتیردا جێگای مانگرتووە، لە ئاستیدا ئەوەی زەر جێی گومانە ئەوەیە کە یەک وشە باسی کرێکاران، سەندیکاکان، مافی هێکخستن و مانگرتنەکە ناکات. لە بەگژنامەیەکدا کە باس لە "نوخبەی ئەندازیاری" و "ئەرکی ئەخلاقی" و "کەلتووری دواکەوتوو" دەکات، هیچ شوێنێک نییە بۆ ئەو کرێکارە دەستی و هەشنبیرانەی کە ئەم ئەلگۆریتمانە دروست دەکەن، بەکاریان دەهێنن و لەژێر قورسایی هەمان چاودێری دەژین.

ئەم بەدەنگییە هێکەوت نییە. ئەمە دانپێدانانێکی نادیارە کە پەژڕەی تەکنەلەژیای فاشیستی ناتوانێت هووبەووی پرسی کرێکاران ببێتەوە، چونکە کرێکاران بەتەنیا ئەگەر خەیان هێک بخەن، دەتوانن هەڕەکانی بەرهەمهێنانی مردن بە تەواوی بوەستێنن. مانگرتنێکی گشتی لە دژی سیلیکۆن، یان تەنانەت لە ئۆفیسەکانی پالانتیر، مەترسیەکی ئەم پەژڕەیە. کەواتە پشتگیری کردنی سەندیکاکانی کرێکارانی تەکنەلەژیا و بەستنەوەی خەباتیان بە خەباتی جیهانییەوە کارێکی بەرهەڕستکارییە لە پلەی یەکەم.

ئەم خەباتە تەکنەلەژیایە ناتوانێ لە خەباتی جەماوەری لەسەر زەوی جیا بکرێتەوە. تەکنەلەژیا ئامرازێکی پاپشتییە بۆ تەکەشان، نەک جێگرەوەی. دەسەڵاتی ئاستەقینە لە هێکخستنی سیاسی، کرێکاری و جەماوەری، لە بزووتنەوە کەمەڵایەتیکاندا، لە هاوخەباتی نودەوڵەتی لە نێو جەماوەری زەحمەتکێشی ئەم سیستەمدا دەمێنێتەوە چ لە جێنگدا، لە سنوورکان، یان لە گەڕەکانی کرێکاران کە لەلایەن ئەلگۆریتمەکانەوە چاودێری دەکرێن کە پێویستیان بە مەڵاتی کەس نییە.

دەرئەنجام: فاشیزمی دیجیتاڵی بە ناوی ئاستەقینەی خەیاڵەوە

مانیفێستی پالانتیر بە هوونی ئەوە دەردەخات کە ئەمە هووبەووی شێوازێکی نوێی فاشیزم دەبینەوە، نەک تەنها لە مانا مێژووییە تەسکەکەدا، بەڵکو لە مانا بنەڕەتیەکەیدا: هاوپەیمانی سەرمایەی مەنپەل لەگەڵ دەسەڵاتی سیاسی نەتەوەیی شێوانگز و بەاوکردنەوەی تووندوتیژی، سەرکوتکردن و پلەبەندی شارستانی بۆ پاراستنی ئەم هاوپەیمانییە لە هەر هێشێکی جەماوەری. تاکە جیاوازییەکە

ئەوەیە کە ئامرازەکانی ئەم فاشیزمە ئەمڕۆ ئەلگۆریتمەکان، داتای گەورە و زیرەکی دەستکردن، و ئەمەش وایکردووە بەرهەستی قورستر بێت لەوەی پێش خۆی.
کاتێک ئەلیکساندەر کارپ نووسینی مانیفێستی فەلسەفی لە ئەفیسەکەی تەواو دەکات، ئەلگۆریتمەکانی کەمپانیاکەی دروستی کردووە بەردەوام دەبن لە کارەکانیان بۆ دیاریکردنی ئامانجەکان، بەدواداچوونی کەچبەران لەسەر سنوورەکان، دروستکردنی داتابەیسی بەرهەستکاران لە سەرانسەری جیهاندا، و پاپشتیکردنی میکانیزمی میلیتاریزم و سەرکوتکردن لە سەرانسەری جیهاندا. فەلسەفە و تاوان دوو ڕووی یەک دراون.
خەبات بۆ دادپەروەری کەمەنایەتی و ئازادی ئەمڕۆ بە ناچاری و بە شێوەیەکی گرنگ لە ڕێگەی تێکۆشانی ئازادکردنی تەکنەلۆژیا لەم هاوپەیمانییە چینایەتییە شڕانگێزە تێدەپەڕێت. ئەمە پرسیارێکی تەکنیکی یان پرسیارێکی ئەخلاقی ئەبستراکت نییە. ئەمە پرسیارێکی سیاسییە و بڕیارێکە لە ململانێیەکی مێژووییدا لەسەر ئەوەی کە کۆنترۆڵی داهاتوو و هۆشیاری مرۆڤایەتی دەکات: کەمینەی قەرخکاری هاوپەیمان لەگەڵ پرۆژەکانی کوشتن و سەرکوتکردن، یان جەماوەری کرێکار کە دەبێت دەسەڵاتی خۆیان بەسەر ئەو ئامرازانەدا بسەپێنن کە ژیان و چارەنووسیان پێکدەهێنن.

سەرچاوەکان و سەرچاوەکان
یەکەم: سەرچاوەی سەرەکی – مانیفێستی پالانتیر
Palantir Technologies – The Technological Republic، بە کۆرتی (پۆستی فەرمی X، نیسانی 2026)
https://x.com/PalantirTech/status/2045574398573453312
Karp, Alexander C. and Zamiska, Nicholas W. – کەمەری تەکنەلۆژیا: هێزی سەخت، باوەڕی نەرم، و داهاتووی ڕۆژئاوا. دراوی تاج، نیویۆرک، 2025. https://techrepublicbook.com/
دووەم: ڕاپۆرت و شیکاری ڕۆژنامەوانی لەسەر مانیفێستەکە
ئەلجەزیرە ئینگلیزی – “تەکنۆفاشیزم؟ بۆچی مانیفێستەکەی پالانتیر لایەنگری ڕۆژئاوا ڕەخنەگرانی نیگەران کردووە”، 21 ی نیسانی 2026.
https://www.aljazeera.com/news/2026/4/21/technofacism-why-palantirs-pro-west-manifesto-has-critics-alarmed
TechCrunch – “Palantir ڕ. مینی مانیفێستی ئیدانە دەکات لە

گشتگیری و کەلتووری "دواکەوتوو"، 19 ی نیسانی 2026.
https://techcrunch.com/2026/04/19/palantir-posts-mini-manifesto-denouncing-regressive-and-harmful-cultures
Engadget – "Palantir. مانیفێستکی بەاوکردەوە کە وەک پیاسەی خراپەکارەکی کتێبی کۆمیدی دەخوێنرێتەوە،" نیسانی 2026.
https://www.engadget.com/big-tech/palantir-posted-a-manifesto-that-reads-like-the-ramblings-of-a-comic-book-villain-181947361.html
TRT World. – "ئینتەرنێت لە تووڕەیی لە مانیفێستی تەکنەلۆژیای دیستۆپی Palantir دەتەقێتەوە،" نیسانی 2026.
https://www.trtworld.com/article/e3c96555543c
هەکار – "مانیفێستی نوێی پالانتیر دیاردەیەکی شنووسی سەربازی بگەنەدرێتەوە،" 20 ی نیسانی 2026.
https://reason.com/2026/04/20/this-big-tech-firm-wants-to-reinstate-the-draft
سەیەم: ئاپەرتەکانی مافەکانی مرۆڤ لەسەر پالانتیر و هاوکاری تەکنەلۆژیای گەورە لە غەززە
لێبوردنی نێودەوڵەتی – ئاپەرت لەسەر ئابووری سیاسی جیهان کە یارمەتی جینۆسایدی ئیسرائیل دەدات و پالانتیر لە نێو بەشدارە سەرەکییەکاندا ناودەبات، ئێپڕیلی 2025.
https://www.democracynow.org/2025/9/18/amnesty_international
Truthout. – "لێبوردنی نێودەوڵەتی داوا لە وڵاتان دەکات ئێو ئابووریی پشتگیری جینۆسایدی ئیسرائیل دەکات ئابگرن"، ئێپلولی 2025.
https://truthout.org/articles/amnesty-calls-for-states-to-pull-the-plug-on-economy-backing-israels-genocide
سەنتەری سەرچاوەی بازرگانی و مافەکانی مرۆڤ – گوایە پالانتیر توانای بە ئامانجگرتنی AI ی ئیسرائیل لە غەززە دەدات و نیگەرانی لە تاوانەکانی جەنگ دروست دەکات.
https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/palantir-allegedly-enables-israels-ai-targeting-amid-israels-war-in-gaza-raising-concerns-over-war-crimes/
سەنتەری سەرچاوەی بازرگانی و مافەکانی مرۆڤ – "ئەمازۆن، گووگڵ و مایکرۆسۆفت سووتەمەنی دەستدرێژی سەربازی ئیسرائیل لە غەززە دەکەن، لەکەینەوەکان دەریەدەخەن"، شوباتی 2025.
https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/amazon-google-microsoft-fuel-israeli-military-aggression-in-israels-war-

on-gaza-investigation-reveals/
٥٥. سەنتەری سەرچاوەی بازرگانی و مافەکانی مرۆڤ – "گووگڵ و ئەمازۆن و مایکرۆسۆفت گوایە دەستیان لە تاوانەکانی جەنگ هەیە لە شەی ئیسرائیل لە غەززە."
https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/google-amazon-microsoft-allegedly-complicit-in-war-crimes-amid-israels-war-in-gaza/
٥٥. ناوەندی سەرچاوەی بازرگانی و مافەکانی مرۆڤ – "گووگڵ وەڵامی ئەو تۆمەتانەی نەدایەوە کە پەیوەندییان بە تاوانەکانی جەنگەوە هەبووە لە شەی ئیسرائیل لە غەززە".
https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/google-did-not-respond-to-the-allegations-over-its-complicity-in-war-crimes-amid-israels-war-in-gaza/
٥٥. سەنتەری سەرچاوەکانی بازرگانی و مافەکانی مرۆڤ – "ئەمازۆن وەڵامی ئەو تۆمەتانەی نەدایەوە سەبارەت بە بەشداریکردنی لە تاوانەکانی جەنگ لە میانەی شەی ئیسرائیل لە غەززە،" نیسانی 2025.
https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/amazon-did-not-respond-to-the-allegations-over-its-complicity-in-war-crimes-amid-israels-war-in-gaza/
٥٥. سەنتەری سەرچاوەی بازرگانی و مافەکانی مرۆڤ – "مایکرۆسۆفت وەڵامی ئەو تۆمەتانەی نەدایەوە سەبارەت بە بەشداریکردنی لە تاوانەکانی جەنگ لە شەی ئیسرائیل لە غەززە"، نیسانی 2025.
https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/microsoft-did-not-respond-to-the-allegations-over-its-complicity-in-war-crimes-amid-israels-war-in-gaza/

ڕۆ و گرنگی (بەرەوبەری شانۆ) لە پرۆسەی نمایشی شانۆ دا..

کامەران حاجی ئیلیاس

شانۆ لە کۆنەوە تاوەکو ئێستا نزکترین هونەری مرۆڤایەتی بووە ، بەهۆی ئەوەی لە ژیانی مرۆڤەوە زۆر نزیک بووە.هەرلەم ساتەی شانۆ لەلایەن گریکەکانەوە لەسەر دەستی ئەسخیلەس و سۆفۆکلیس و یۆریپیدس لە دایك بوو گرنگی زۆر بە هونەری شانۆ دراچونکە ئەم هونەرە بەشێوەیەکی راستەوخۆ و زیندوو لەگەڵ بینەر مامەڵە دەکات و کەرستەی بەکار هاتوو بۆ گێیاندنی هونەرەکە بریتییە لە جەستەو دەنگ و هەستی مرۆڤ، جگە لەوەش ئەدەب و هەموو هونەرەکانی تر لەخۆدەگرێت وەکو موزیك، شێوەکاری ،سینەما هەر بۆیە بە شانۆیان وتووە باوکی باوکی هونەر .

وەکو زانراوە نمایشی شانۆ کارێکی کۆمەڵ و هەماهەنگی و گشتگیریە جگە لەو ئەکتەران بەرامبەر بینەران نواندن دەکەن چەندین کەسانی تری پسپۆر بۆ ئامادەکردنی نمایشەکە کار دەکەن وەکو کرێکاری هونەری بۆ سەرکەوتنی نمایشەکە بەتایبەتی لەرووی دیکۆر و جلوبەرگ و رووناکی و ماکیاژ و بەڕێوەبەری شانۆ..

ئەوەی مۆبێستمانە لێرە نووسینەدا ئاماژەی پێبدەین و هەوڵستەی لەسەربکەین لەرووی ئەرك و مژووکەیدا کاری (بەڕێوەبەری شانۆ) یە لە پرۆسەی نمایشی شانۆدا چونکە بەڕێوەبەری شانۆ خاڵێکی بەهێزە بۆ سەرکەوتنی هەرنمایشێکی شانۆیی.. پێش ئەوەی باس لەرئەرکی بەڕێوەبەری شانۆ بکەین بۆپێویستی دەزانم ئاوڕێك لە مژووی بەڕێوەبەری شانۆ بدەینەوە..وەکو زانراوە کاری بەڕێوەبەری شانۆ، بۆ چەندین ئەزموون و گرانکاری تێپەڕیوە هەر لە دەرهێنان و نواندن و رووناکی ..پاش چەندین ئەزموون توانرا یاسا و ڕێسایەکی تایبەتی بۆ خۆی هەبێت، بەواتایەکیتر بەڕێوەبەری شانۆ بووە خاوەن سیستەمێکی ئاکادیمی تایبەت بۆ خۆی .لێرەدا باس لە قۆناغەکانی (بەڕێوەبەری شانۆ) دەکەین بۆ پێی سەردەمەکان:

یەکەم بەڕێوەبەری شانۆ لە سەردەمی گریکەکان: لەو سەردەمەدا لە کاتی هەرنمایشێکی شانۆیی نووسەری شانۆییەکە،هەموو کارەکانی هەر لە بەرهەم هێنان و بەڕێوەبەری شانۆ لە ئێستەی خۆی دا بوو واتا کەکردنەوەی ئەکتەرەکان و سەرپەرشتیکردنی پرۆڤە و دابینکردنی شوێنی پرۆڤە خۆقادنی کەشی پرۆڤەکردن و دانانی کەرس..ئەمانە هەمووی لەسەر خودی نووسەرەکە بوون وەکو ئەسخیلەس و سۆفۆکلیس و یۆریپیدس لە دوایی هەر لەوسەردەمەدا هەرلەرگەی نمایشکاندا توانرا هێندە پسپۆری دەستنیشان بکرێت وەکو دانەری دیکۆر و رووناکی و بەڕێوەبەری تیپ..بەڵام بەشێوەیەکی زۆر سەرەتایی بوو.

دووەم بەرەوبەری شانۆ لەسەردەمی سەدەکانی ناوەڕاست دا: هونەر بەگشتی و شانۆ بە تایبەتی لە سەدەکانی ناوەڕاستدا بەهۆی کۆنترۆڵ کردنی لایەن پیاوانی ئایینی لە ئاستێکی نزم دابوو چونکە هەڵویستی دەدان شانۆ لەپێناو بەرەوکردنەوەی بیرو باوەڕەکانی مەسیحییەت بێت .
وەکو زانراوە کاری شانۆیی کارێکی کۆمەڵایەتی کۆمەڵی ئەکتەر و کارە هونەرییەکان پێك دێت، لەبەرئەوە پێویستی بە کەسێك دەبێت بۆ ئەوەی سەرپەرشتیان بکات و کارەکان ڕێك بخات..لەو سۆنگەیەوە بەرەوبەری شانۆ دورست بووە. لە مۆزخانەی پاریس تابلۆیەك هەڵواسراوە کە پێك هاتووە لە مرۆڤێکی وەستاو دارێکی لە دەست دایە لە دەستەکەی تریشی دەقێکی شانۆیی لە دەستە ،پسپۆران دەڵێن ئەو مرۆڤە یاریدەری دەرهێنەر بووە یان بەرەوبەری شانۆیە بۆ هەی ئەو دارەی لە دەستیدایە کە نیشانەی ئاگادارکردنەوە ئەگەر چی تائێستا بۆباشی ڕوون نەبۆتەوە کە بەرەوبەری شانۆ لەم سەردەمدا لە دایك بووبێت، هەرچەندە زۆر لەپسپۆران ئاماژە بۆ وە دەدەن کە بەرەوبەری شانۆ لەو سەردەمدا لە نمایشەکان دا بوونی هەبووە.
سێیەم بەرەوبەری شانۆ لە سەردەمی ڕێنیسانس دا: لەم سەردەمدا شانۆ ئاگەڕ و جۆرە پێشکەوتنێکی بەخێیەوە بینیی بەهەی ئەو گۆڕانکاریانەی لە ژیانی ئاسایی هاوڵاتی رویدا چەندین بیری نوێ هاتنە کایەوە کە جەختی لەسەر کێشەو ئاریشەکان ناو گەمەگا دەکردەوە..بۆیە گۆڕانکاری زۆریش لە بواری شانۆ ڕوویدا،وەکو دیکۆر و جل وبەرگ و دیکۆر و موزیك.. ئامانج لەی نزیکردنەوەی شانۆ بە لەجەماوەر بۆ تایبەتی هونەرمەندی ئیتاڵی (سباسنیانێ)، لەم ڕووە جۆرە تەکانێکی زۆری بە هونەری شانۆ دا.
چوارەم بەرەوبەری شانۆ لە سەردەمی شکسپیردا: لەم سەردەمدا بەرەوبەری شانۆ گرنگی زۆر پێدرا، ئەرکەکانی دیار کرابوون کە بریتیی بوون لە ئامادەکردنی ئەکتەرەکان ،دەستنیشان کردنی دیمەنەکان واتە کەسێك هەبوو بە ناوی (بەرەوبەری شانۆ) ،زۆر کاری ئەنجام دەدا وەکو نووسینەوەی جوڵەی ئەکتەرەکان لە لاپەرەیەکی تایبەت هەروەها دیارکردنی هەماکان و کارتکەرە دەنگییەکان تارادەیەك توانی ئەرکی دەرهێنەر سووك بکات زۆر جاریش بەرەوبەری شانۆ ئەرکی پرۆڤەکردنی ئەکتەرانی پێ ڕادەسپێردرا پاشان بوو لەپەسراوی گەراینی دیمەنەکانی پرۆڤە و ئامادەکردنی پەداویستەکانی پرۆڤە ئەمەش کارێکی ئاسان نیێە جگە لە ماندیبوون زیرکی و لێهاتووی دەوێت هەربۆیە دوو یاردەری بە دانرا واتە دوو یاریدەدەری بەرەوبەری شانۆ لەبەر ئەوەی شکسپیر بە نووسینی شانۆگەری مۆزووی دەستی پێکرد لەوانە(هێنری شەشەم)،کە لەسی بەش پێك دێت ئەم جۆرە شانۆیانەش پێویستی بە توانایەکی زۆر هەیە لە

هەموو رۆکەوە بۆ تایبەتی لە رووی رێکخستنی بۆیە هەندێ لەم کارانە درایە دەست کەسێك کە پێی دەگووترێت بەرپرسیاری شانۆ.
پێنجەم بەرپرسیاری شانۆ لە سەدەی (17-19) دا: لەم سەردەمدا کەسێردەمی تێکنۆلۆژیاو پێشڤەچوون و پیشەسازی بوو دیارە هونەریش لەم ڕووە بە بەش نەبووە بۆتایبەتی شانۆ ڕۆکی سەرکی هەبوو چونکە ڕاستەوخۆ بایەخی بۆژیانی جەماوەر دەدا لەم سەردەمدا بەرپرسیاری شانۆش گرنگی زۆری پێداراوە هەربۆیە دەرهێنەرکان لە سەدەی (20) بوودجەو خەرجی تایبەتیان بۆ دادەنا وە هەروەها زۆرێك لە دەرهێنەرکانی کەسێکی دیارکراویان بۆ بەرپرسیاری شانۆ دەستنیشان دەکرد دەبێ (فلانە کەس) ببێتە بەرپرسیاری شانۆ چونکە سەرکەوتنی تارادەیەکی زۆر بەند بووە بە بەرپرسیاری شانۆیەکی باش و لێهاتوو.
ئەرکەکانی بەرپرسیاری شانۆ لە نمایشی شانۆدا:
ئەرکی بەرپرسیاری شانۆ ئەرکێکی قورس و گرانە دەبێ خاوەن کەسایەتیەکی بۆ ئەزموون و لێهاتوو و ڕاستگۆ لە هەمان کاتدا کەسێکی بوێر بێت ئەرکەکانی هەر لەسەرەتای پرۆڤە دەست پێدەکات تاوەکو ڕۆژی نمایش واتە دوای ئەوەی دەهێنەر دڵ دەستنیشان دەکات ئینجا یەکەم کەبوونەوە لەگەڵ بەرپرسیاری شانۆ دەکات بۆ دیارکردنی سەرجەم کاستەکە هەر لە ئەکتەران و هونەرییەکان و شوێنی پرۆڤە و شوێنی نمایش یەکەم کار کە بەرپرسیاری شانۆ دەیکات دوو یاریدەر بۆ خۆی دیار دەکات ئینجا خوێندنەوەی دەقەکە بۆ جاری دووەم و سێیەم دەست پێدەکات پاشان کۆکرنەوەی دەقەکە لە ناو تۆمارێك (سکرێپت) بۆ ئەوەی هەموو تێبینێکانی لە ناو تۆمار بکات ،بۆ تایبەتی تێبینێکانی دەرهێنەر کاری بەرپرسیاری شانۆ دەبێ پێش هەموو کەس لە شوێنی پرۆڤە ئامادە بێت و پێش دەرهێنەریش بۆ ئەوەی پێداویستەکانی پرۆڤە ئامادە بکات وە لە کاتی پرۆڤە هەموو تێبینێ سەرتایەکانی پرۆڤە لەلای خۆی تۆمار دەکات وەکو جوڵەو گواستنەوەی ئەکتەران، کارتێکەرەدەنگییەکان، دیکۆر، پێداویستەکانی پلانی پانتایی شانۆ و دیارکردنی شوێنی دیکۆر و ئیکسسوارات و شوێنی ڕووناکی ..پاشان چەند لیستێك ئامادەکات کە ناوی ئەکتەرەکان و ناونیشانیان و ژ. تەلەفۆنیان لە نێو تۆمار دەکات لیستێکی تر تایبەت بە ناوی هونەرییەکان تۆمار دەکات هەروەها ڕاپەرتی ڕۆژانە لەسەر کارەکە دەربارەی ئامادە نەبووان و ئاگادار کردنەوەیان دانی ریزبەندی بۆ پرۆڤەی ئەکتەران .. لەبەرئەوەی کاری شانۆ کارێکی کۆمەڵێیە بۆیە گرنگی شانۆ دەگەڕێتەوە بۆ ئەم خاڵانەی خوارەوە:
1- ڕێکخستنی کاری شانۆیی چونکە هەر کارێکی شانۆیی بۆ ڕێکخستن کارێکی سەرکەوتوو نا بێت.

2- دەبێ یەکێک هەبێت لە نێوان کۆمپانیاک وکۆئیقەیک بە ڕاپەراندنی کارەکە.
3-دورست کردنی خشتەی کارکردن بۆپەی بەشکان.
4- چاڕەسەرکردنی هەر گرفتێک لە کاتی ڕووداندا هەر لە سەرەتایی پڕۆژە تاوەکو ڕۆژی نمایش.
5-دابینکردنی هەموو پێداویستەکانی پڕۆژەو سەلامەتی ئەکتەرکان و هونەریەکان لە ئەستۆی ئەو دا دەبێت.
دیارە زیاتر 90%ی بینەران نازانن کاتێ پشت کالیسکان چ کارێک دەکرێت کارکردن لەوە وەکو مەش هەنگوین کارەکان دەکەن، هەریەکەو کاری خۆی دەکات بە ئەوەی نمایشەکە بە شێوەیەکی ڕاست و شیاو بگاتە بینەران لە کۆتایدا پوختەی ئەرکەکانی بەرهەمهێنەری شانۆ بریتین لە:

- ئامادەکردنی دۆسیەی شانۆیی کە ئامادەکراوە لەرووی ڕێزمانییەوە و دابەشکردنی بەسەر ئەکتەرکان و هەر یەک لە دانەری ڕووناکی و دیکۆر و موزیک و جلوبەرگ دۆزەک وەردەگرن .
- خوێندنەوەی دۆزێ بۆ جاری یەکەم .
- خوێندنەوەی دۆزێ بۆ جاری دووەم، لەگەڵ دەرهێنەر و ئەکتەرکان و شیکردنەوەی دۆزەکە.
- خوێندنەوەی دۆزێ بۆ جاری سێیەم، بۆ دابەشکردنی شانۆگەرییەکە بۆ چەند وەرزێک و چەند دیمەنێک.
- ئامادەکردنی یاریدەرێک یان دووان بۆ خۆی و دانانی پلان بۆ هەر وەرزێک .
- بەرهەمهێنەری پڕۆژە لە کاتی ئامادەنەبوونی دەرهێنەر.
- ئامادەکردنی (سکرێپت) کە دەبێت لە سکرێپتەکەدا هەریەک لە مانەی خوارەوەی لە ناو تەمارکرابێت:
*دۆزە شانۆیەکە و ژیانی نووسەرەکەو شوازی دەرهێنان.
*دیارکردنی جلوبەرگ، دیکۆر، ڕووناکی، میکیاج، موزیک.
*هەموو تێبینیەکانی دەرهێنەر و پلانی ڕۆژانەی پڕۆژە.
لە کۆتایدا دەبێم بەرهەمهێنەری شانۆ خاوەنی دەسەڵاتی دووەم دەبێت، لە دوای دەرهێنەر .هەرچەندە لە نێو شانۆکارانی کوردستان تائێستا ئەرکەکانی بەرهەمهێنەری شانۆ لە نێو تیپە شانۆییەکان ،وەک پێویست پێڕەو ناکرێت بەجۆرێک زۆربەی کارەکان دەکەوێتە ئەستۆی دەرهێنەر.

کامەران حاجی ئیلیاس

گۆڤاری زمان و زار ژمارە ٢١

گۆڤارێکی زمانناسیی وەرزییە..

بۆ خوێندنەوەی ئەمگۆڤارە بۆپیتی کوردی کلیکی ئێرە بکەن..

بۆ خوێندنەوەی ژمارە ٢١ی زمان و زار بە پیتی لاتینی کلیکی ئێرە بکەن..

zman-U-zar-kurdi21Download

لایەنە کوردیەکانی ئێران لە بەردەم فرسەتێکدا..!..
عوسمانی حاجی مارف

بزووتنەوەی کوردایەتی، یەکێک لە کۆنترین پێکهاتەی هێزی ڕزگخراوەیی ئۆپۆزسیۆنە لە ئێراندا، لە چالاکی سیاسیاندا وەک نوێنەرایەتی یەکێک لە کەمینە گەورەکان خەی دەردەخات. کوردەکان، لە دوای فارس و ئازەریەکان، سێهەمین نەتەوەی ئێو وڵاتن، پارتە کوردیەکان لە گەڵ ئەوەی لە مێژە بەناوی مەسەلەی کوردەوە، چالاکی سیاسی بەردەوامیان، لەهەمانکاتدا بۆئاشکرا دژایەتیان بەرامبەر بزوتنەوەی یەکسانیخوازی و هێزی ڕادیکاڵ و کەمینستی نیشانداوە، هەوڵیشیانداوە هاوپەیمانی لەگەڵ هێزەکانی دیکەی ئۆپۆزسیۆنی بەرجوازی ئێران دروست بکەن، کە ئامادەن دان بە فرەچەشنی نەتەوەیی ئێراندا بنێن و یەکگرتوویی و دیموکراتی، بە ئێران و مەدلی حوکمڕانی ئەتەنەمی و فیدراڵیان گرتەبەر، بەڵام ئەوەی شایانی باسە، لاوازی و دوبەرەکی لەناو بزوتنەوەی بەرفراوانی ئۆپۆزسیۆنی

بەرجوازی ئێراندا، ئەم هەوڵانەی ئاڕاستە کردووە، چونکە بەشێکی لایەنگران بەردەوامن لە داکۆکیکردن لە دیدگایەک، کە تەنها جێبەجێکردنی حوکمرانی ناوەندبوونی دەوڵەتی ئێران دەکەن.
لایەن و هێزە کوردیەکان، پەیمانوایە دژی ئەم جەنگەی ئێستا، ساتوەختی فرسەت و دەرفەتێکی سنووردار ئێرانی بە ڕەخساندون، بۆیە سەرکردەکانی ئۆپۆزسیۆنی ناسیۆنالستی کورد، لە دەستپێکردنی ئۆپەراسیۆنە سەربازییە بەرفراوانەکاندا، بەناوی هاوپەیمانی و بەرەی میللی کوردەوە خەریکن خەیان ڕەکدەخەنەوە، لەکاتێکدا کە ڕەوتی ستراتیژی فراوانتری ململانێکانی ئەمریکا و ئێران و جەنگەکەیان، تا ئێستا نادیارە و یەکلایی نەبۆتەوە لە ئایندەیەکی تەواو ئاڵۆزدایە.
هەروەها سەرکردە سیاسیە کوردەکان دان بەوەدا دەنێن کە ئاگەر ناکۆکی ناوخۆی ئێران هەڵگیرسێت و بشۆڕێت، یان گواستنەوەی سیاسی کە دەسەڵاتی ناوەندگرایی دابەزرێنێتەوە، جارێکی دیکە ناوچە کوردستانیەکان، دۆکۆمێنتەوە بەر مەترسی، واتە دۆکترێت کوردستان بەبێتە ئامانجی سەرەکی، هەر ڕژێمێکی تری دەسەڵاتداری لایەنە کۆنەپەرست و تووندڕەوەکانی بەرجوازی لە ئێراندا، هاوکات بەگشتی هەواڵەکان ئاماژە بەوە دەکەن، کە لایەنە کوردیەکان بە ئاگەری گەڕانکاری خێرا، لە ناوخۆی ئێراندا هەوڵئەدەن بە پشتیوانی ئەمریکا و ئیسرائیل، خەیان ئامادە و ڕێکخراوکەن بە ئامانجێکی ناتەبایی کە خەیان دەیانەوێت، تا ئایندەی هێزکانیان لە کوردستاندا پگەیەک بە ئایندەی هێزمونی و دەسەڵات بەدەست بهێنن!، نەک گرتنەبەری ڕێگەوبەک کە ئایندەی خواستەکان و مافەکانی جەماوەری کوردستانی تیا بەدەست بێت، بە گۆڕانەوە بە دەور و دۆخاڵەتی ئاستەوخۆی ئیرادە و ڕای خەڵک کە بەیار لەسەر چارەنوسی خەیان بدەن.
لە تەواوی ٤٧ساڵەی حوکمرانی کەماری ئیسلامیدا، خواستی لایەنەکانی ناسیۆنالستی کورد بە "ئۆتۆنۆمی و لامەرکەزیێت و فیدارلیێت"، لەهەمانکاتدا خواستەکانی خەڵکی کوردستان، وەک هەڵوێستێک بە سەر ئاسایشی نەتەوەیی تەماشا کراوە، بە مەیلی جوداخوازی و دوژمنکاری ناوزەدکراوە، ئەمەش لەلایەک بووەتە هۆی ڕوبەڕووبونەوەی سەربازی بەردەوام لە نێوان ڕێکخراوە سیاسیە کوردیەکان و کەماری ئیسلامیدا، لەلایەکی ترەوە سەرهەڵدانی ناڕەزایەتی جەماوەری بەرفراوان.
لە دنیای واقعی سیاسی ئێراندا، کوردستان بووە بە یەکەم مەیدانی جەنگی گەورە بە سوپای پاسداران، ئۆپەراسیۆنە سەرکوتاییەکانی سوپای پاسداران و سوپای نیشتمانی ئێران، شار و گوندەکانی کوردستانیان کردە ئامانج و لە ئێنجامدا لە ساڵانی سەرەتای دوای شۆڕشی ١٩٧٩وە،

دەیان هەزار هاوڵاتی مەدەنی بونە قوربانی.
پێکدادانی چەکداری نێوان هێزە کوردیەکان و حکوومەتی ئێران، بە ماوەی چەند ساڵێک بەردەوام بوو، بەڵام وردە وردە گۆڕانکاری بەسەردا هات و هێزە کوردیەکان، لەو دیوی سنورەکان لە کوردستانی عێراق بنکەکانیان جێگیر کرد، بە بەکارهێنانی خاکی کوردستانی عێراق بە مەبەستی چالاکیە سەربازیەکانیان. بەڵام لە ناوەڕاستی نەوەدەکانی سەدەی ڕابردووەوە دوای دامەزراندنی دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی لەکوردستانی عێراق، ئۆپراسیۆنە سەربازیە بەردەوامەکانی سنوور بەزاندن، لەدژی ئێران سنووردار کران. لەهەمانکاتدا داخوازیەکانی لایەنەکانی ناسیۆنالستی کورد، لە چوارچێوەی بانگەوازی دروشمی دیموکراسی و مافی سیاسی و هەوەدان، بە دانوسان لەگەڵ ژێم کاریان لەسەر کردووە.
لەسەروبەندی ئەم جەنگەی ئێستادا لایەنە کوردیەکانی ئێران، پێکهاتەی سەرکردایەتی ھاکخراویی و باڵی چەکداری دەپارێزن، لەوانە "پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێرانKDPI"، "پارتی ژیانی ئازادی کوردستان (پژاک)"، "پارتی ئازادیی کوردستان (PAK)"، "سازمانی خەبات"، " ھاکخراوی کەمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان"، "حزبی کەمەڵەی کوردستانی ئێران"، ئەم گروپانە هاوکاتی هێرشی ئەمریکا و ئیسرائیل بۆ سەر ئێران، هاوپەیمانی خۆیان ڕاگەیاند، بەڵام لەوە ناچێت هاوپەیمانێکیان سەنگین و مەحکەم بێت، زیاتر هاوپەیمانێکی بەیناوبەینە، ھاکدەکەون و تێکدەچنەوە.
زۆرێک لەو گروپانە، بارەگا و بنکەیان لە کوردستانی عێراق جێگیرکردوە، لەوێش بەردەوامن لە مەشقی سیاسی و سەربازی، لەهەمانکاتدا پەیوەندیان لەگەڵ لایەنگرانیان لە ناوخۆی ئێراندا بەهەوەدەبن، خاڵێکی گرنگ کە هەکاری چالاکبونی ئەم ھاکخراوانەیە، پشت بەستنە بە شوێنی جوگرافی کوردستان، بە قەستنەوەی ناوچە شاخاویەکان و بارودۆخی سیاسی تایبەتی ناوچەکە بە ئەنجامدانی ئۆپراسیۆنی سنووردار لە ناوخۆی ئێراندا، لەهەمانکاتدا بونی ئەو گروپانە لە کوردستانی عێراقدا، لە ناو تەڵەکێی ئاڵوزی پەیوەندیەکاندا دەرگیرن، کە حکومەتی عێراق و هەرێمی کوردستان و ئێران و تورکیا تێیدا بەشدارن، لەهەمانکاتدا وەک گروپی ناپەیوەند بە خۆکەوە، هەمیشە چاوەڕوانی ئەوەبون هێزێکی دەرەکی کەماری ئیسلامی بروخێنێت!.
هەروەها وەڵامی دەیان ساڵە وەبووبونەوەی ئەم لایەنە کوردیانە، بەرامبەر بەکەماری ئیسلامی، هەمیشە دیالۆگ و دانوستانیان لەگەڵ حکوومەتی ناوەندی، وەک بژاردەی ستراتیژیی پەسەندکراوی خۆیان لە پێشینە داناوە و هەوڵی وتووێژیان لەگەڵ حکومەتی ئێران داوە،

بەهام زەرجار ئەم هەوڵانە بە تووندوتیژی کۆتایی پێهاتووە، لەوانە تیرۆرکردنی عەبدولڕەحمان قاسملو، هەروەها سەرکردەکانی دیکەی بزوتنەوەی کوردایەتی، بەدرێژایی ساڵان لە ڕووداوە هاوشێوەکاندا کراونەتە ئامانج، ئەمەش بەمتمانەیی قووڵی نێوان ئۆکتەڕ سیاسیە کوردەکان و دەوڵەتی ئێرانی زیاتر چەسپاندووە، بەهام کاریگەری لەسەر دوبارەبونەوەی وتوێژ لەگەڵ ئژەم دانەناوە.
هەرچەندە هێزی سەربازی ئەم ڕێکخراوانە تاڕادەیەک سنووردارە، مەترسیەکی ستراتیژی ڕاستەوخۆیان لەسەر ئژەم دروست نەکردووە، بەهام سەرچاوەیەکی بەردەوامی نیگەرانی ئەمنین، بەتایبەتی لە ناوچە سنووریەکان و لە ماوەی گرژی ناوخۆییدا.
ئێوەی شایانی باسە، هاوکاتی ئێوەی پێشهاتەکانی ئەم دەورانەی فۆکسی جێنگەک، لەسەر لاواز کردنی کەماری ئیسلامیە، واشنتۆن داوای لەو گروپانە کردووە خۆیان ئامادە بکەن، بە چونە ناو خاکی ئێران و ڕوبەڕوبونەوە بەرامبەر سوپای ئێران و سوپای پاسداران، ئەمەش لە هەنگاوێکی ئەمریکا-ئیسرائیل، بە ئامانجی دووبارە ئیستغلالکردنەوەی کارتی لایەنە کوردیەکانە لە دژی تاران، لە چوارچێوەی ململانێیەکی ستراتیجی فرە بەرێیدا.
هەر بەو ئومێدە لایەنە کوردیەکان، لە هەوڵی ڕێکخستنەوەی ئەندامان و دەستانی ڕێکخراوەکانیانن لەناوخۆی ئێراندا، تا ئامادەکرنی خۆیان بە چونە ناو ئێران و ئامادەکاریەک، لە ئۆگەری ڕوبەڕوبونەوەیەکدا، لەگەڵ کەماری ئیسلامی و هێگیرسانی شەڕی سەربازی، لەبەرامبەر سوپای پاسدارانداً، ئامانج لەم کارەیان بە جیا لەوەی ئاکامەکەی بەچی دەگات و چ دەرەک و کارەساتێک، بە دانیشتوانی ناوچەکە دەخولقێنێت، گرنگ بە ئێوان هەوڵدانە بە هەژمونی و باڵادەستی هێزەکانیان، بەسەر دەرەکەدا و بەهێزبردنی هەر ناوچەیەک بەدور لەدەورو ئیرادەی خەڵکی.
بەدوای هەر پاشەکشێیەک کە سوپای پاسداران، لە هەر ناوچەیەکی کوردستاندا ناچار بێت بیکات، ئەو لایەنە کوردیانە وەک هێزی چەکدار هەژمونی خۆیان بەرجەستە دەکەنەوە، کە ئۆگەری ئەوەش زۆرە، ناوچەکان لە نێوان خۆیاندا دابەش بکەن.
واتە ئۆگەر دابەشبون و پاشەکشە لەنێو دامەزراوە ئەمنیەکانی ئێراندا سەرهەڵبدات، ناوچە کوردنیشینەکان دەتوانن ببنە فرسەتێک و خاڵی سەرەکی بە هەژمونی هێزە ئۆپۆزیسیۆنە کوردیەکان و ناوچەیەک بە هەر لایەنەکیان دابین بکات، بەهام ئەمەش بە مەرجە بەیان سەردەگرێت کە پێشوەخت توانایی ڕێکخستنی جەماوەری بە دەسەڵات و هێزی سەربەخۆی جەماوەری ئامادەییان نەکردبێت و شوراکانیان دانەمەزراندبێت.

لایەکی تر، بۆ پێی هەرسیستەمێکی سیاسی، لە ئایندەی ئێراندا و هەڕەشەی ئۆپۆزیسیۆنەکان نەگەڕێنەوە بۆ ئەوەی خەڵکی لە دیاریکردنی چارەنوسی نەتەوەکەیدا، یان گەر هەگبە بە دەستەوە "لامەرکەزی و ئۆتۆنۆمی ناوچەیی" تا ئاستێی جیابوونەوە نەدات، پێویستە کانی ناوخۆی ئێران وەها دەشوێنێت، کە لە بری هەوڵدان بۆ چارەسەری کێشەی کورد، ئێران نوقوم دەکات لە شەڕی ناوخۆی قەومی، کەڵاگرتنی سەخت دەبێت.
ئەمەش ئەو ئەنجامگیریەی لە بەرهەم دێت، کە چارەسەری یەکلایی کێشەی، بە پرسی کورد گەلانەوە بێت بۆ ئەوەی خەڵکی لە فرەندەمکدا، تابیار لەسەر مانەوە یان جیابونەوەی کوردستان بدات لەگەڵ دەوڵەتی ناوندیدا، ئەوەی شایانی باسە لە دەخی ئەم جەنگە وێرانکاری و دژە بەشەریدا، خەو خەیاڵێکی کاڵفامانەیە، وەک فرسەتێک بۆ ئایندەیەکی ئارەزنی دەربارەی کیشەی کورد پێشبینی لە بکرێت، بەڵکو هەوەستی ئینسانی ئەستا وەستانەوەیە دژی ئەم جەنگە و بەرزکردنەوەی خواستی بۆ مەرجی کۆتایی جەنگە.

نەخشیی پاتەی دەاو و دشداشە ی چەکن.. نەوزاد بەندی

عەلی کوەی ئەبوتالیب لە ووتەیەکیدا باس لەوە دەکات، خەر لە گەدیەکدا نییە برسی بووبێت و لە پەکا تەر بووبێت.
یەکێک لە دەخە تراژیدیەکانی مرۆف، ئاودە بونەتی بە هەندە شت کە لە ژیانیدا زەر دووبارە بێتەوە، ئەو شتانە ئەگەر قورس و ناخۆشحەت و خەیابەریش بووبن، هەر ناتوانێت دەستبەرداریان بە.
لە کەلەپوریی خەماندا حەکایەتێک هەیە باس لە کوێ شوانێک ئەکات بازی پاشایەتیی لەسەر شانی ئەنیشتەوە و لە پەکدا ئەبێتە پاشا .. یەکێک لە وەزیرەکانی چاودەریی دەکات، بۆی دەردەکەوە پاشا قەراغە نان لە تاقەکانی کەشکەکەیدا دادەنێ، هەتا ئاق دەبنەوە، جا لە شەودا بە دزیی خەدەم و حەشەمکەیەوە، قەراغە نانە ئاقەکان دائەکرمێنێ و ئەیانخوات چونکە ئەوە خواردنی ساڵەهای ساڵی بووە، تاج و تەختی پاشایەتیی نەیانتوانیوە ئەو نانە ئاق کرماندنەی بە چارەسەر بکەن.

بەرام لەم ووتاتە سەیری خەماندا یان لەم کەمەگا ڕەشکییەی عێراقدا، بەردەوام دیاردەی دزێو و حەیابەرە ئەبینین، بە نمونە خەزانەکی دەشتەکیی کاتێ دێنە شارەوە، لە جیاتیی درێژە بە ژیانی دەشتەکیی بدەن یان هیچ نەبێ وەک خەڵکی شار بژین، پەداگریی ئەکەن و خەیان ئەکەن بە گاتەجار بە حیسابی خەیان ڕوخسار و ڕەنگ و ڕیشی دەشتەکیی لە خەیاندا قەناچێ دەکەن، ئەبینیت بە هیچ جۆرێ دار و درەخت لە ماڵەکانیاندا نییە، بە ئەوەی بیرەوەریی باخداریی و کشتیاریی و پاچەکێیان تێدا نژێتەوە .. کوڵەکانیان ئەبنە مێخەڵ و قومارچی، تازەترین مەدەلی قژ و جل و بەرگ پێیەو دەکەن، کچەکانیان بە تەشت بەیاخ و سوراو و سپیاو بە سەر و گوڵاکیاندا ئەڕژن.. خانووەکانیان بە تازەترین مەدەلی دیکەر دروست دەکەن بە جۆرێک ڕوکاری دەرەوەیان زەر لە ناوەوەیان گرانبەهاتر و خەشتر و جوانترە، ئینجا شاخی کەڵکوێیەک و ئایەتی (و ان یکادوا الذین یزلقونك بابصارهم …) هەڵدەواسن، دیاردەی ئەم ئایەتی دژی چاوپیسیی هەڵواسینە، لە دوای هەنانی بە لەشاویی دەشتەکییەکانەوە سەری هەڵدا، لە لایەن ژمارەی بەعسەوە ساڵی 1979 ..
لە ڕاستیدا هەموو ئەم مەسرەفە گەورە و گرانە، ئەوەندەی تەسقاڵەک ئەوانی دەشتەکیی ناگرێ، چونکە گەڵان لە ڕەی زانست و مەعریفە و مەشک و دەروونەوە ڕوو دەدەن، ئەبینیت لە بچوکترین جیاوازی باری سەرنج و بڕچوونداً، یەکسەر دەست دەدەنە چەقۆ و گاڵەک و چەک، یەکتری قەتڵ و عام دەکەن.. کەڵانەکانی شار پیس و پەخە دەکەن و .. مەینەیەک ببینن، ئەگەر دەستەکیشی بە نەبەن، تەشەرەکی بریندارکەری تەدەگرن..لەسەر سانتیمەترێک زەوی لەگڵ دراوسێکیاندا ئەیکەن بە شڕ و دادگای پێ دەگرن..لە ئەرکەکانی شارنشینیی ڕادەکەن وەک باج و شتەکانی تر.. کەڵان و شەقامەکان پێ دەکەن لە دیاردەی دەشتەکیی، وەکو دەنگی بەرز و بەڵەڵ و شەڕجنێو و بە ڕەزیی و قەڵەباغیی بە مەبەست و دوکانی بیست و چوارسەعاتیی و زیادەڕەویی و پیس و پەخەیی لە هەموو دامەزراوە شارستانییەکاندا..
ئەو هەوڵە ڕووکەشە گرانبەهاشکستخواردووانە و .. ئەو دەخە نائارامەی شارەکە توشی دەبێت، وا دەکات هەم خەزانە دەشتەکییەکان نائارام بن و هەم خەڵکی شارەکە ..وەک ئەوە وایە چەند مریشکێک لە کەڵگەیەکی قازدا بەرەڵا بکەیت، نە مریشکەکان ئەبن بە قاز و نە قازەکانیش ئەبنە مریشک، هیچ کامیشیان ناحەوێنەوە، مەگەر ئەو کاتە بحەوێنەوە کە مریشکەکان لەو کەڵگەیە ئەچنە دەرەوە، بەو جۆرە بەرە بەرە خەڵکی شار، سەری خەیان هەڵدەگرن و دەشتەکییەکان ئەبنە خاوەنی شار. ئەم دەردە کەمەایەتییە، دکتەر عەلی وەردی بە دوور و درێژیی ئاماژەی پێداوە، لە کاتێکدا وەسفی ڕەشکییەکان دەکات کە

بە پەل دەنە شار و دەچنە دەرگا سیخوڕیی و شەق وەشێنەکان و پەستی شەق وەشاندن وەردەگرن، ئەوە بە گەورەترین چەژ و سەرکەوتن لە قەڵەم دەدەن کە لە بەرامبەر شەقوشاندندا، موچە وەربگریت.
کەشێی دەسەڵات لە عێراقدا، لە دوای لابردنی ئەحمەد حەسەن بەکر بە پیلانی ژێر بە ژێری سەدام و دەزگاکا سیخوڕیە جیهانییەکان بە مەرجی هەڵگیرساندنی شەڕێکی دوور ودرێژ لەگەڵ ژمەی نوێی ئێرانی ئەوساداە، واتا ساڵی 1980، ئەوە بوو کەسێکی هەشەکیی و دەشتەکیی وەک سەدام حسەن بووە فەرماندەوای عێراقێکی شارستانیی و خاوەن کولتوور و مێژوویەکی پرشنگدار .. ئەم دەشتەکییە کەوتە گەڵانکاریی لە هووکەشیدا بە شاردنەوەی گەمژەیی و هەشکەکییەکەی، وەک دانانی شەپقەی هەڵژاوایی، کەشانی جگەرەی چروتی کوبایی، دروستکردنی دیان و سەدان کەشک..جێبەجێکردنی کوەرانەی کتێبی میری نیکەڵە مەکیاڤیللیی ..لاسایی کوەرانەی ستالین و هیتلەر لە کوشتن و پاکتاوکردنی هاوەڵکانی و گەلی کورد و ..شیعە .. دانانی باڵاترین پلەی سەربازیی موهیب هوکن لەسەر شانکانی بە بە ئەوەی لە هیچ کەڵەڕ و قوتابخانەیەکی سەربازییدا بە یەک سەعاتیش خوێندبێتی.
ئەم کردارە ناشیرین و زیادەڕەو و تاوانکارییانە، ئەوەندەی تازەک عەقڵییەتی دەشتەکیی و هەشەکیی سەدامیان نیگەرای، ئەو تانهاە شەوزارەکی خوار و خچی عەجەی دەزانیی و نایدەتوانی دوو دەڵە عەرەبی هەوان بێ، مەگەر بەیان نوسیبە و ئەمیش خوێندبێتیەوە.. ئەو هەر هەشەکییەک بووە کە هیچ زمانەکی زیندووی جیهانیی نەدەزانی.. بەو جۆرە دەخی لە خێ و گەلانی عێراقیش تەک وپەکدا، نایدەتوانی عێراق بەجێبهێڵێت، بە درێژایی دەیان ساڵ حوکمەانیی، یەک جار سەردانی هوسیا و یەک جار سەردانی فەڕەنسای کرد، عەقڵییەتی دەشتەکیی و هەشەکییەکەی، وای دەخواست هەر لە عێراق بمێنێتەوە و هەموو شەوەکیش لە تەلەفزیەندا دەرکەوێت و قسەی هەڵەق ومەڵەق بکات، شەقام و فەرمانگا و یاریگا و مەڵەوانگە و مزگەوت و تەواوی ماڵەکانی ووەاتەکە پە بکات لە وێنە و پەیکەر و وتەی خێ ..تەنانەت لەسەر کتێب و دەفتەری خوێندگاکاندا وێنەی خێ چاپ دەکرد و.. لە دیوار و دەرگا و هەموو شوێنەکی ووەاتدا وتە خوار و خچەکانی بە پیتی زەڕین ئەنووسران ..
بەو جەرە عێراق هەواش هوخساری شارستانیی لە داێنرا و .. بەربەریەت و دەشتەکێتیی باڵی بەسەردا کەشا، ئیتر دەشتەکیی و هەشەکییەکان دەوەڵەمەند و دەسەڵاتدار و پلەدار و خاوەن بەیار بوون، کەسانی خاوەن بەوانامە و ئەدەب و زانست و هونەریش، هەژ بە هەژ بە نرخ و بە بایخ دەکران..
لە دوای سەدامیش، کەمەکی تر بەفەرمانی ئەمەریکا هاتنە سەر

تەختی پاشایەتیی، کەمەک بەرسی و تینوو، پاتەداو و دشداشە چەکن، لەناکاو بوون بە پاشای پاشاکان .. ئەم هەموو پاشا پاتە دەاو و دشداشە چەکنە، کەوتنە خەیان، بە شاردنەوەی پاتە دەاو و دشداشە چەکنەکانیان کە ساڵەهای ساڵ پەیانەوە لکا بوون.. سەرتا بە خواردنەکی زەر و بە شومار، قەڵاو و تەنگەئەستوور بوون، پاشان ملیەنەها دەلار لە کەشک و ئوتومبیل و عەیش و نەشی پاشا پاتەداو و دشداشە چەکنەکانا خەرج کرا.. قەڵای شاهانە، جەڵەبی ئوتومبیلی گرانبەهای ڕەشمیریی، فەکەی تایبەتی گرانبەها، چاکەت و پانتەڵ و بەینباخی بەاندە جیهانییەکانی ئیتالیا و فەڕەنسا، عەتری گرانبەها، سەعاتی مەچەکی ئەڵماس بە ملیەنەها دەلار، کەشک و قەڵای دەرەوەی وڵات بە ملیارەها دەلار، هەزاران کەمپانیا و زانکە و مەو تاوەری یەکەی نیشتەجبوون بەناوی خەیان و کوە و خوشکەزا و برازا و ئامەزا و یار و یاوەرکانیانەوە.. پەستاندنی بانکەکانی سویسرا و وڵاتانی مافیاگەر بە ملیارەها دەلاری ڕەش و بە سەرتا و .. پاوانکردنی زەوی و گرد و شاخ و باخ و نەوت و پەیوەندییەکان و کارەبا و ئاو و خوەندن و تەندروستیی و قەڵ و مەو و کچەمەدەل و سەروپە!! و هەموو کایەکانی تر ..
ئەو خەرجییە گەورە و گرانانە لە سەر و پەتەڵاک و نیشتەجبوون و گواستنەوە و گیرفانیاندا کرا، ئەوندەی تەسقاەک پاتەی دەاو و چەکی دشداشەکانیانی چارسەر نەکرد.. هەر بە ڕەشکیی و دەشتەکیی و چەقاوسویەتیی و دەبەنگیی و نەخوەندەواریی و بە مەراڵیی مانەوە .. دوای 35 ساڵ، هەشتا نەیانتوانی ببن بە هاوڕە و هاوکار.. هەشتا شیر و تیر لە یەکتریی ئەسوون .. چەندین شەڕی براکوژی و مەزهەبییان ڕاگەیاند و دەیان هەزار خەڵکیان بە کوشت دا، ئەوانەی درێژەی ئەو شەڕانە بوون کە پەشتر لەسەر نەرە ئاو و شەرتی شوانیی و کچ فەاندن و کلکی چارەوە بەین، ڕایانگەیاندبوون.
ئەمانە بوونە تەواو کەرەکی زەر ترسناکی بەرنامەکەی سەدام حسەن.. بە زیادەوە ئەدەب و هونەر و زانست و مەعریفەیان شەواند.. شار بوو بە مارکەتەکی گەورەی خەیان، داهاتی ووڵات بووە دەخیلەیەکی تایبەت بە خەیان.. هەموو شتەکیان کرد بە پارە.. پارە ئەو گرە دەروونییە گەورەیەی کە دەیان ساڵ پەش ئەستا پەوەی ئەتلانەوە و نەیاندەتوانی پاتەی دەاو و دشداشە چەکنەکانیانی پە چارسەر بکەن..ئەمەک بە داهات و سەروەت و سامانی یەکەک لە گەورەترین ووڵاتە نەوتیی و گازیی و کانزانیی و کشت و کاییی و بازرگانییە گەورەکانی جیهان، ناتوانن کەشەی دەروونیی پاتەی دەاو و دشداشەی چەکن چارسەر بکەن.. ەڕانە ملیەنەها دەلار لەو پەناوەدا بە هەدەر دەدرە، بە ئەوەی تەسقاەک پاتە دەاو و دشداشە

چەکنەکانیان بە بشارەتەوە .

"یەکێیزی ناوماڵی کورد" دەستەواژەیە بە فریودانی خەڵک!.. نوری بەشیر

خەڵکی کوردستان زۆرجار لە کۆنگرەکانی راگەیاندنەوە دەستەواژەی "یەکێیزی ناوماڵی کورد" دەبیستن، بەتایبەتی کاتێک حزبە ناسیۆنالستە کوردەکان، لەپێشیانەوە پارتی و یەکێتی، کە لەتەنگانەی سیاسیایەکاندا دەکەونە بەرامبەر بەیەکەوە سەنگەر لەیەک دەگرن و لەئاکامیشدا و لەژێر فشاری خەڵکدا باریان قورس و لاسەنگدەبێت. ئامانجی کاتەکانداە ئەم دەستەواژەیە وەک "پەیامێکی کوردایەتی" و "پیرۆزی نەتەوەیی"، لەزمانی کەمێک لەڕۆشنبیرانێکی ناسیونالیست و تەنانەت بەشێك لە بەرپرسانی دوو حزبی دەسەڵاتداریش،دەردەبڕدرێت تا هەڵە سیاسیەکان و تاوان و تەنانەت "خیانەتی" حزبەکان و تاقمی فەرمانەوە بنەماڵەکانیان داپۆشن و واپیشانبدەن کە قسەکەر هەرخۆی "دەسەزی کوردە" و ئەوانەی کە لە دەسەڵاتدان ێیزی کوردیان تێکداوە "دەسەزی کورد نین" و کوردایەتیەکیان کاڵە! لەم بارەیەوە بە پێویستی دەدەزانین بە راستی دروستی ئەم قسانەمان وەک دوو نموونە ئاماژە بەدوو بابەت بدەین لە ئێستادا، کەئەوانیش بابەتی پەستی سەرەک کەمار لە بەغداد و جێگرەکەی پارێزگاری کەرکووکە:

بگومان هەموو کەس ئەوە دەزانێت کە یەکێتی و سەرەکەی بەشەویەکی یەکلایەنە و بەبێ حساب بەکردنی پارتی و تەنانەت وەک دژایەتیەکیش بێ، لەبەرئەنجامی دەخی جەنگ لەناوچەکەو کاردانەوەی لەسەر پێگەی هەزە عەراقی و کوردستانیەکان کە پاش لە ساڵ و نەوەک لەهەڵبژاردن نیانتوانیوە کابینەی نوێیان پێکبهێنن!، توانی یەکلایەنە لەگەڵ لایەنە شیعەکان رێکبکەوێت و پەستی سەرەک کەمار بخۆی یەکلابکاتەوە، پەستەک کە پارتیش وەک "براوەی یەکەمی هەڵبژاردنەکان" داوای دەکرد و مرخی خۆی لەخۆشکردبوو. لە کەرکووکیش، بەهەمان شێوە یەکێتی و بافڵ تاڵەبانی پاش هەڵوەشانی ژەربەژەر و ئاشکرا لەگەڵ لایەنە عەرەبیە شیعەی و سوننی و

تورکمانەکان، پارتی و کیتلەکەی لە پێسەکە کردە دڕوە، بەبێ هیچ حساب بەکردنێک پێستی پارێزگاری کەرکوکی لە کوردەکەوە گێی بە تورکمانێک و هەرئەمشی ناولێنا "بەرژەوەندی کورد وادەخوازێت"!!.
لەم دوو نمونەیەی باسکران ئەو خاڵەی جێگای سەرنجە ئەوەیە کە: چ سەرانی یەکێتی و ئەو ڕۆشنبیرانەی لایەنگریان لە یەکێتی و سیاسەتەکانی لەپێستی سەرێک کەمارو پاریزگاری کەرکوکدا دەکرد و چ سەرانی پارتی و قەڵەم بەدەستە لایەنگرەکانی مافی بارزانی کە دژبەری یەکێتین لە هەردوو سەرەوە باس باسی " بەرژەوەندیەکانی کوردو یەکێیزی مافی کورد"ە. واتە یەکێتی و لایەنگرانی دیانوت پێستی سەرێک کەمار بە یەکێتی باشە چونکە هەر ئەو دەتوانێت "بیخاتە خزمەتی مەسەلەی کوردەوە کۆشە نەتەوەییەکانی پێچارەسەر بکات لەگەڵ بەغدا"!!. لەسەر پێستی پارێزگاری کەرکوکیش سەرێکی یەکێتی بە پاساودانی سیاسەتەکەی باسی لەوە دەکرد کە "کەرکوک شاری ئاشتی و برایەتیەو ئەوەی کەکراوە لەبەرژەوەندی کورددایە". لەبەرامبەریشدا پارتی و لایەنگرانی سەری زمان و بنی زمانیان، "تەکچونی یەکێیزی مافی کوردو سپاردنی شاری کەرکوکە بە دوژمانی و کەمەک پەوپاگەندەی قەومی و کینەتەزی.. لەڕدا پرسیار ئەوەیە کەئایا مەبەست چیە لە "بەرژەوەندی خەڵکی کوردستان" و دەستواژەی "یەکخستنی ناومالی کورد"؟ ئایا مەبەستەکە مانای پاراستنی بەرژەوەندی حزبەکان خەیان و پاراستنی پێگەیانە لە دەسەڵاتدا، یان مەبەستەکە "نەتەوەی کوردە"؟
لەراستیدا پارتی و یەکێتی، وەک دوو حزبی بەرژوازی کە نوێنەرایەتی چینی سەرمایەدار دەکەن، لەگەرتنەبەری هەر سیاسەتێک و هەر هەنگاوێکیانداء گەیشتن بە بەرژەوەندیەکانی ئەم چینەو حزبەکانیان لەسەر حسابی بەبەشکردنی زەرینەی خەڵکی کوردستان شتێکیتر ئەنجام نادەن. وە هەموکاتێکیش هەموو سیاسەتەکانیان بەناوی "کوردو نەتەوەی کوردو خەڵکی کوردستانەوە" ئەنجامدەدەن تا نیشانی بدەن کە بەرژەوەندی ئەم چینەو حزبەکانیان هەمان بەرژەوەندی خەڵکی کوردستانە، لەکاتێکدا خەڵکی کوردستان بە بەرچاویانەوەیە و ڕۆژانە هەستی پێدەکەن، کە خیزان و کۆان و بەرپرسانی حزبی و حکومی بزوتنەوەی کوردایەتی چەن لەسایەی دەستگرتن بەسەر سامان و داهاتی وڵاتداء ژیانیکی فیرعەونانە دەژین و لەولاشەوە خەڵکی شرافەتمەند، لە کۆان و کچانی هەرئەم نەتەوەی کوردە کە ئەوان سوێندی بەدەخەن لە بێکاری و نەبوونی و گرتنی ڕێگای هەندەران و هەزارویەک دەردەسەریدا ژیان دەکەن. تەنانەت ئەم حزبانە هەر کاتێک بەرژەوەندیەکانیان دەکەوێتە مەترسیەوە، بانگەوازی یەکخستنی ناومالی کورد دەکەن، ئەمشیان بە ئەوەیە خەڵکی فریوبدەن و درک بە

جیاوازیە چیانیەتیەکانی خەیان لەگەڵ دەستەی فەرمان ڕەوا و دەسەڵات بەدەستدا نەکەن.
کارنامەی ٣٥ ساڵی ڕابردوو، ئەوە بە ڕوونی نیشاندەدا کە هەریەک لە پارتی و یەکێتی چ سیاسەتێکیان گرتەبەر و چەن خەڵکی کوردستانیان بەچەندین کارەسات و شەڕو ماڵوێرانیدا بردووە، تا ئاستی ئەوەی کە هەریەکەیان دەستیان بە "داگیرکەرانی کوردستان" دەڕکردوو سوپا و لەشکری حکومەتانی ناوچەکەیان ڕاکێشاوەتە سەرزەمینی خاکی هەموشیان هەربەناوی بەرژەوەندیەکانی کوردەوە بووە، لەکاتێکدا لەهەموو ئەو کارەساتانەدا خودی ئەم حزبانەو بنەماڵەو دەست و پێوەندەکانیان سەلامەت دەرچون و مەینەتیەکەش بەسەر خەڵکی هەژارو زەحمەتکێسی کوردستاندا شکاوەتەوە.
کەواتە ئەوەی کە ئەوان بەناوی کوردایەتی باس لێوە دەکەن کە گوایە هەموو کورد و ئەوانەی بەکوردی قسەدەکەن یەک بەرژەوەندیان هەیە، جگە لە دڕێکی شاخدارو فریودانی خەڵك شتێکی تر نیە، چونکە کوردستان کەمەگایەکی چینایەتیە و قسەکردن بەکوردی و بەکوردی زانینی کەمەگا هەرگیز ئەم بەرژەوەندیە چینایەتیانە و ئەم جیاوازیە چینایەتیە ناسەتەوە.
سەبارەت بە دەستەواژەی "یەکخستنی ناوماڵی کورد"یش، دیسانەوە مەبەست لەی پەردەپۆشکردنی جیاوازیە چیانیەتیەکان و بەرژەوەندیەکانیان، بەڵەوێیە کە بەخەڵک بڵێن کە "هەمومان کوردین و دەبێ تەحەمولی سەختی و هەژاکانی دەسەڵاتداران بکەین" دەبێ مامەستا داوای موچە نەکات، لاوان داوای کارو ئازادی نەکەن، کرێکاران ڕازیبن بەوەی کە کارێکیان دەستدەکەوێ و ژیانێ کولەمەرگی پێ بگوزەرێنن، هەروەها لە دڕەوەی وڵات ناڕەزایەتی بەووی سەرانی حزبەکانی دەسەڵاتدا نەکەن... چونکە هەموو ئەمانە ڕوخاساری کوردو دەسەڵاتەکەی ناشیرین دەکات، ئەمە کورد لەبەرامبەر "دوژمنەکانماندا لاواز دەکات".. لەکاتێکدا ئەوە هەر حزبەکانی بزوتنەوەی ناسیونالیستی کوردن کە دەستیان خستەتە ناودەستی ئینسانکوژەکانی وەک ترەمپ، ئەردوگان و پیاوانی کەماری ئیسلامیەوە، ئەوە هەر ئەوانن کە "بڕا کوردەکانیان" لەسەلەمانی و هەڵەبجەو هەولێر بەکار کردوو دەگەڵ لەئازادی خەپیشاندان و ناڕەزایەتیان دەگرن و ڕۆژنامەنوسان تیرۆر دەکەن و سزایان بەسەردادەن کەچی لەولاشەوە دەستوتاقمی شیعەو سونە و قەومیەکان بەدەستی کورد بەخەڵک دەناسێنن!؟
لە کۆتاییدا، پرسیارێکی گرنگ دەمێنێتەوە: لە هەموو ئەو ململانێ و ڕەکەوتنانەدا، جێگای بەرژەوەندی ڕاستەقینەی خەڵکی کوردستان لە کوێدایە؟ ئایا باسێک لە گوزەران، کار، موچە، خزمەتگوزاریەکان و

ئایندەی باشتر بۆ خۆیک دەکرێت؟ یان هیچ پەیوەندیەکی لەگەڵیاندا هەیە، بەگومان نەخێر. ئەی ئایا حزبێ بەناو ئۆپۆزیسیۆنێ ئیسلامی و قەومیەکان و ڕۆشنبیرانی ناسیونالیزمی کورد وەک زووناژەنی یەکخستنی ناوماڵی کورد چ جێگایەک لە هاوکێشەی سیاسەتی یەکێتی و پارتی و کارنامەی ٣٥ ساڵەی رابردوویاندا وەک دوو حزبی ناسیونالیستی کورد دەگرن!؟، کە جیا لەشەریک بوون لەگەڵیان شتێکی تر نیە.
هەموو ئەمانە دەردەخەری ئەو راستیەیە کە ناسیونالیزمی کورد هەموو ئەوانەوەک ئامرازێک بەکاردەهێنێت بۆ فریودانی خەڵک. بەیە پەویستە خەڵکی کوردستان خۆیان لەو سیاسەت و ئایدیۆلۆژیانە جیا بکەنەوە و بۆ شۆڕشێکی سەربەخۆ ریزی ملیۆنی خۆیان ڕێکخراو بکەن بۆ ئەوەی بتوان بەرگری لە بەرژەوەندیەکانی خۆیان بکەن و دەستیان بۆ ماف و ئازادیەکانیان بگات و لەژیانێکی یەکسانی و شکۆمەند بەهرەمەند بن.

نوری بەشیر

ئەزدیەکان و چاوگی یەکتاپەرستی.. ستار ئەحمەد

کاتێک باس لە ئەزدیاتی دەکەین، لە ڕاستیدا باس لە مێژوویەکی دێرین دەکەین کە لەگەڵ یەکەمین چرکەساتەکانی نیشتەجێبوونی مرۆڤ لەم ناوچەیەدا دەستی پێکردووە. ئەم ئایینە نەک تەنیا کەمێک هاوسەمی ئایینی، بەڵکو فەلسەفەیەکی قووڵ و گشتگیرە کە لەسەر بنەمای تاقانەیی خودا و پیرۆزیی گەردوون دامەزراوە. بۆ تێگەیشتن لە چاوگی یەکتاپەرستی لای ئەزدیەکان، دەبێت سەرەتا لە ناوی "ئەزدی" خۆی ورد ببینەوە، کە زۆربەی لێکۆڵەرانی مێژوو و زمانەوانی کۆکن لەسەر ئەوەی ئەم ناوە لە وشەی "ئەزد" یان "یەزدان"ەوە هاتووە کە بە واتای خودا دێت، ئەمەش دەیسەلمێنێت کە ئەم پێکهاتەیە لە بنەڕەتەوە خۆیان بە "بەندەی خودا" ناساندووە و ژیانیان لە دەوری تیشکی یەزدانی دەسووڕێتەوە. لای ئەزدیەکان، خودا دروستکەرێکی بێ هاوتا و میهرەبانە، ئەو سەرچاوەی هەموو چاکە و

ووناکییەکە، و بەهای ئاوەی خودا لای ئاوان هەزەکی ناهایە، چەمکی "شەیتان" وەک هەزەکی دژبەر یان ناکابەر بە خودا لە فەلسەفەی ئاواندا جێگەی نابەتەوە. ئاوان بەوایان وایە خودا گەورەترە لەوەی دروستکراوەکی هەبێت کە بتوانێت دژایەتی بکات یان کارەکانی تەک بدات، ئەمەش یەکەکە لە پاکترین و قووڵترین شاوەکانی یەکتاپەرستی کە تێیدا مرۆڤ تەنیا و تەنیا ئاوە لە یەک هەز دەکات.
لە ناوەندی ئەم فەلسەفەیەدا، "تاوسی مەلەک" وەکوو سەرەکی فریشتەکان دەردەکەوێت، کە لای ئەزدییەکان سیمبولی دەسەزیی ناهایە بە تاقانەیی خودا. بەپێی دەقە پیرۆزەکانی ئاوان، کاتێک خودا فەرمانی بە فریشتەکان کرد کڕنۆش بە مرۆڤ ببەن، تاوسی مەلەک تەنیا فریشتە بوو کە ناتی کردەوە کڕنۆش بە هیچ بوونەوەرێک ببات جگە لە خودا، ئەمەش لای ئەزدییەکان وەک بەرزترین ئاستی یەکتاپەرستی و وەفاداری بە پیرۆزیی یەزدان لەک دەدرێتەوە. بەنام بەداخەوە، ئەم تێگەیشتنە قووڵە لەلایەن ئاوانەی لە دەرەوەی ئەم ئایینە بوون، بە هەڵە یان بە مەبەست شاوەنراوە و تەمەتی بە بنەمایان بە دروست کراوە. ئەزدییەکان لە ئاستیدا تیشکی خۆر بە پیرۆزو ناووگەی خۆیان دەزانن و ناوی تە دەکەن، چونکە خۆر لای ئاوان گەورەترین و گەشاوەترین نیشانەی میهرەبانی و دەسەاتی خودایە کە بەبێ جیاوازی تیشک و ژیان بە هەموو جیهان دەبەخشێت. ئەم ناڕگرتنە لە سروشت، لە ئاو، لە خاک و لە هەوا، بەشێکی دانەبڕاوە لە باوەڕی ئاوان، چونکە بەوایان وایە هەر شتێک لە گەردووندا هەبێت، تیشکەکی خودای تێدایە و پاراستنی ژینگە، پاراستنی پیرۆزییەکانی خودایە.
ئەم پێکهاتەیە بە درۆژایی مێژوو، باجێکی قورسیان لەپێناو پاراستنی ئەم یەکتاپەرستییە و ناسنامە ناسەنەکەیاندا داوە، کە مێژوو بە "فەرمان" ناوی بردووە. هەر فەرمانێک کە بەسەر ئەم گەلەدا هاتووە، هاوێک بووە بە سەیندەوەی ئاو ناسنایەتییە، بەنام ئەزدییەکان وەک داربووکانی چیاکانی کوردستان، هەرچەندە لقیان بەدراوەتەوە، ناگەکانیان لە ناخی خاکدا قووڵتر بووەتەوە. کەمەگەی ئەزدی کەمەگەیەکە لەسەر بنەمای ئاشتی و پێکەوەژیان دامەزراوە، ئاوان لە نزاکانیاندا هەمیشە داوای خۆر و خۆشی بە هەموو "ئاو حەفتا و دوو میللەت" دەکەن و پاشان بە خۆیان، ئەمەش نیشانەیەکە لاو پەی مرۆڤدۆستی و فراوانیی دڵیان کە هیچ کینە و لکەیەکی تێدا نییە بەرامبەر بەوانەی کە لاوان ناچن. لالش، وەک مەبەندی ناحی و دڵی لەدەری ئەم ئایینە، تەنیا شوێنێکی پەرستن نییە، بەکو پەناگەیەکە کە تێیدا مرۆڤ و سروشت و مێژوو دەبنە یەک و دەنگی قەول و بەیتەکان چیرۆکی هەزاران ساڵ خەباگری و یەکتاپەرستی دەگێڕنەوە.

ئەم، پەیستە جیهان بە چاوکی تر سەیری ئەم پکهاتەیە بکات، نک وک کەمایەتییەک، بەکو وک سامانکی گەورەی زانستی و فەلسەفی کە توانیویەتی لە ناو جەرگەی کارساتکاندا، جوانی و مرۆڤایەتی و بەوا بە خودا بپارێزێت. ئەزدیەکان بە کردار سەلماندیان کە یەکتاپەرستی تەنیا بە گوتار نییە، بەکو بە کردەوە و بە پاک ڕاگرتنی دەروون و زمان و دەستە. ئەوان پارێزەری زمانکی کۆسەن و کەلەپوورکی دەوڵەمەندن کە بەشکی سەرکییە لە ناسنامەی ئەم ناوچەیە. ناسینی ئەزدیاتی، گەلانوەیە بە چاوگکانی کۆسنایەتی و تگەیشتن لەوەی کە چەن مرۆف دەتوانێت لە ناو هەموو تاریکییەکدا، هەر ووی لە تیشکی خەر و ووناکیی خودا بێت. ئەم وتارە هەوڵکە بە ناساندنی ئەو تیشکە شاراوەیەی کە هەزاران ساڵە لە ناو دڵی ئەزدیەکاندا دەدرەوشێتەوە و هیچ زریانک نەیتوانیوە خامشی بکاتەوە.

ستار ئەحمەد

شکان.. شیعری سەلام عومەر

لەسەر شەقام مەبایلەکەم لە بەربەوە
دەیان وشەی پەپولەیی لە دەوری کچەک کەبەوە
لە تاقیگە
پەرستارەک شوشەی خونەکەی شکاندم
سەدان گوڵەشیعری سوری
لە وەراندم
نەوەکەشم
لاپتەپەکەی بەردامەوە
پەردەی لەسەر هەزاران نهێنی نەو فەدەرە شاراوەکان هەدامەوە،
ئەو چاویلکەی سانانک بوو
نیشتمانم پەدەبینی
لەیان ستاندم
هەی نەوان من و خاک و
تەی نەو چاویان پساندم.

چیرۆک/ گریان.. نەوشیروان ئازاد

ئەوارە یەکی بە دەنگ، بە هەنگ ، دە تەنگ ،هەژێک لەدواهەژێکانی تەمەنی کورتی بەهار ،ئەواریەکی پاییز ئاسا وەک ئەوساتانەی پالکی کەسکی درەختەکان پاش زەردبون هەڵ دەوەرن ،
لەگەڕاوی زریانەکدا بەرەو فەنابون دەچن.
هەشتا پرشنگی خەر ئاهای شکستی لەپەش هەشمالی شەودا هەڵ نەدابوو ..
ئەستێرەکان لەودیوپەردەی ئومێدەوە چاوەڕێی پەشوازی بون تا جارە تربەنەوە هازگری هازو نیازی دەدارەکان...نهەنی شەو بەداران لەتیانوسی بیرەوەری خەیاندا بنوسنەوە...باڵدارەکان بەرەو ئاشیانەو لانەکانیان بەهەگبەیەک هەواڵ وبژێوی گەیانەوە...هەموشتەک لای من نامێنێ، وەک پەرستویەکی تەریو ،بەچەشنی شاخەگولی نەوگوداندکی مردوی سەرمەز ، بە ئاگاو نامم .نامم و لەساتەکا لەودیو پەنجەرەی نەخۆشخانەی کەماری هەولێر دەنامە سەدان مەڵی هاوزوانم .لەکەشەو مەل ملانێیەکی واقیع دام .ململانێی نەوان ئایندەیەکی هوون و تار ..نەوان بوون و نەبون ..نازدارەکی سپی پەش پەری ئاسا بەبزەیەکی پەلەئەندەشەوە یاری بە بیسەرەکەی ملی دەکات ،جارجارە دەت و وەپەش دەمم هادەبورێ ،بەپاهەژەوە تیلەی نیگایەکم تە دەگرێ و لەمدەوانە ،وەک مرۆیەکی نامەی لەئەسەرێیەکی دی بینی بەت ..دەشێ لەوانینەکانی بە ئاگابێ و، وەک من لەگژیادەکی دەرین هەچو بە و بیرەوەریەکی شیرینی لەپەراوی ئەم ئەورەدا تەمارکردبێ ، تاخەمی شەوانی تەنیایی بەبادەی ئەم ئەوارە شیرینە بەوەنە ..نازدارەکە بادنیە لەدونیادا خەمی من بەوەنە ،ئازاری دە و زامی دەرونم بەهیچ هەتوانی ساهەژ نابێ ..بەهەر سرکم ..بەهام بەپارێزەوە لەم مەوانە..هەژگارەکە بەچەشنی زەنەقوتیەکی بن لەزمەو هەهەڵە، لەگەڵ چرپەو هازی دەی خەیشم بگانەم ..ئەوەی تە بەبزاریەوە پەی دەڵەی ئازار، من پێ
گەشکەراوم ..بەیەدردەنگ مەبەو ، وەرێک بەیەکی لاپەکانی هەژئەژمەری بیست و شش سالی تەمەنمت بە هەدەمەوە...ئەگەر جارجارە ،لەتەواوی لەپەکاندا شتەکی وەک شادی یان هوناکی لەناوشەوتاری ئەنگوستچاودا بەدی کرد و، وەک ئارەزوەکانی کورد تەمەنی تەمەنی پەپولەبو ، ئەوالات سانابێ ،چونکەژیانم شادیەکی کەم ، هەرەس و

ئاوارەی و، دورخستنەوەو، ئاگوزان و،کوژو ، مەرگی بکەمەو،ئاپۆین و سارد بونەوەو، کوژو گیانەوەن ...ئەمانەبسەرهاتی لاوکی کورد کەمەک ، گەلکە ...دەژن ژیان گیانە،بەنام لای ئەمە، تراژیدیایکی وەستاوە..کە
بریتیە لەیادکردنەوەی خەشیەتەمەن کورتکانی ئابردو ژیان لای ئەمە هەر گریانەو گـــــریان ...

نەوشیروان ئازاد ـ هەولێر

نەخشحانەی کەماری
پێنجشەمە 15.5.1992

چیرۆکی سەر زارەکی/ کابرا و سەگەکەی.. وەرگێرانی لە عەرەبیەوە: عەلی ژنە

لە شارەکی ئەو (خەر هەناتی ناڤینەدا)،
کابرایەک، سەگەکەی لە گوستانی موسلمانان دەنژیت، خەلکی شارەکە، دەچنە لای قازی و سکالای لەسەر تەمار دەکەن،
قازی فەرمان دەکات، کابرا دەست بەسەر بکەن و بە دادگای بێنن.
لەدادگا، قازی بە تووڕەییەوە، هاوری بەسەر داکرد و گوتی: ئەوە ئاستە، کە سەگەکەت لە گوستانی موسلمانان ناشتووە،
کابرا دەڵێت: بەڵێ قازیم خەشبێت،
قازی بە تووڕەییەوە، هاوار دەکا و پێیدەڵێت:
چۆن دەبێت کارەکی وابکەیت، سەگ لە گوستانی موسڵمانان بنژیت،
کابرا لە وەڵامادا گوتی: بەڵێ قازیم خەشبیت، ئەم کارەم کردووە، بەڵام، ئەمە ئاسپاردەی سەگەکەم بووە!
منیش تەنها ئاسپاردەکەم جێبەجێ کردووە.
قازی دووبارە تووڕە دەبێت و هاوری بەسەردا دەکات،
پێیدەڵێت: تۆ لەبەردەم قازی و دەستەی دادگا،
پێم دەڵێی بەڵێ ئەم کارەم کردووە!
ئاسپاردەی سەگەکەم جێبەجێ کردوە، دەزانی ئەم تاوانە، سزاکەی زۆر

قورسە.
کابرا دەچێتە بنگوێی قازی و بە ئاسپایی پێیدەڵێ:
قازیم خەشبەت، خە سەگەکەم ڕاسپاردەی تریشی هەبووە،
ئەو پێی گوتم: هەزار دیناریش بدە قازی.
قازی ئاوەڕێک لە ئەندامانی دەستەی دادگا دەداتەوە و منگە منگێک دەکا و هەور دەبەتەوە و شتێک دەڵێت: ئەم کارە، کارەکی ئاسایییە، چونکە بەمان دەرکەوت، ئەم سەگە، لە تیرە و بنەچەی سەگەکەی (یارانی ئەشکەوت)ـە (اصحاب الکهف)، ..……
سەرچاوە: پێیجی(بشقە / صوت الطفولە الواعیە)
_____
Ali Rejne
2026/4/26